PUBLISHED BY EASTERN TURKESTAN (UYGHURISTAN) NATIONAL CONGRESS

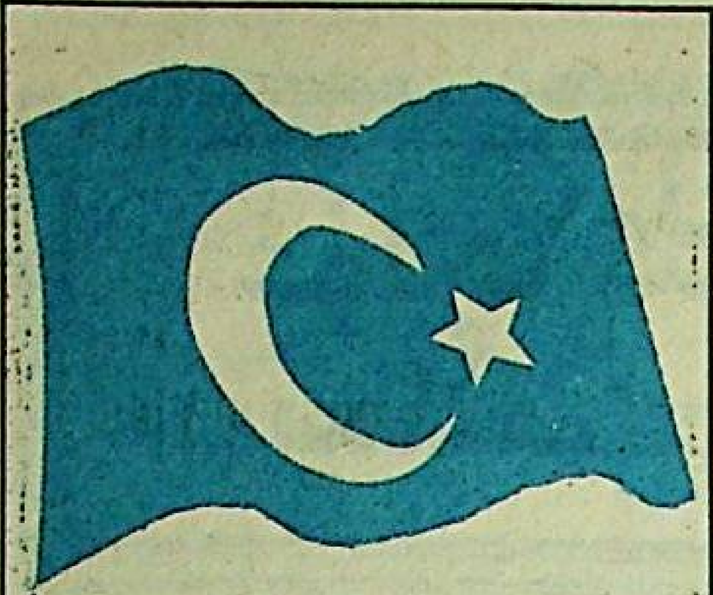

ئىستىقلال
ISTIKLAL

قوش ھەپتىلىك
سىياسىي ـ ئىلمىي گېزىت

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » ئورگان گېزىتى

2001 ـ يىلى 2 ـ ئاي
25 ـ سان

غۇلجا ئىنقىلاۋىنىڭ 4 ـ يىللىقىنى خاتىرلەيمىز!

بۇ يىل 2 ـ ئاينىڭ 5 ـ كۈنى « 5 ـ فېۋرال غۇلجا ئىنقىلاۋى » نىڭ 4 ـ يىللىق خاتىرە كۈنى. گەرچە بۇ ۋەقەنىڭ يۈزبەرگىنىگە 4 يىل بولغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇيغۇر خەلقى بۇ تارىخىي ۋەقەنى ھېچبىر زامان ئېسىدىن چىقىرىۋەتكىنى يوق ۋە مەڭگۈ ئېسىدىن چىقارمايدۇ. چۈنكى بۇ ۋەقە مۇستەبىت خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ ئۇيغۇر خەلقىگە قاراتقان ۋەھشى قىرغىنچىلىقىنىڭ جانلىق ئىسپاتى سۈپىتىدە خەلقىمىزنىڭ يۈرىكىنىڭ چوڭقۇر قېتىغا ئورۇنلىشىپ كەتتى.

(داۋامى 2 ـ بەتتە)

قۇرۇلتاي ھەيئىتى ياۋروپا پارلامېنتىنىڭ ۋەكىلى بىلەن كۆرۈشتى

ئۆز خەۋىرىمىز: بۇيىل 2 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى ئەنۋەرجان باشچىلىقىدىكى 4 كىشىلىك قۇرۇلتاي ھەيئىتى شۋېتسىيەنىڭ پايتەختى

(داۋامى 2 ـ بەتتە)

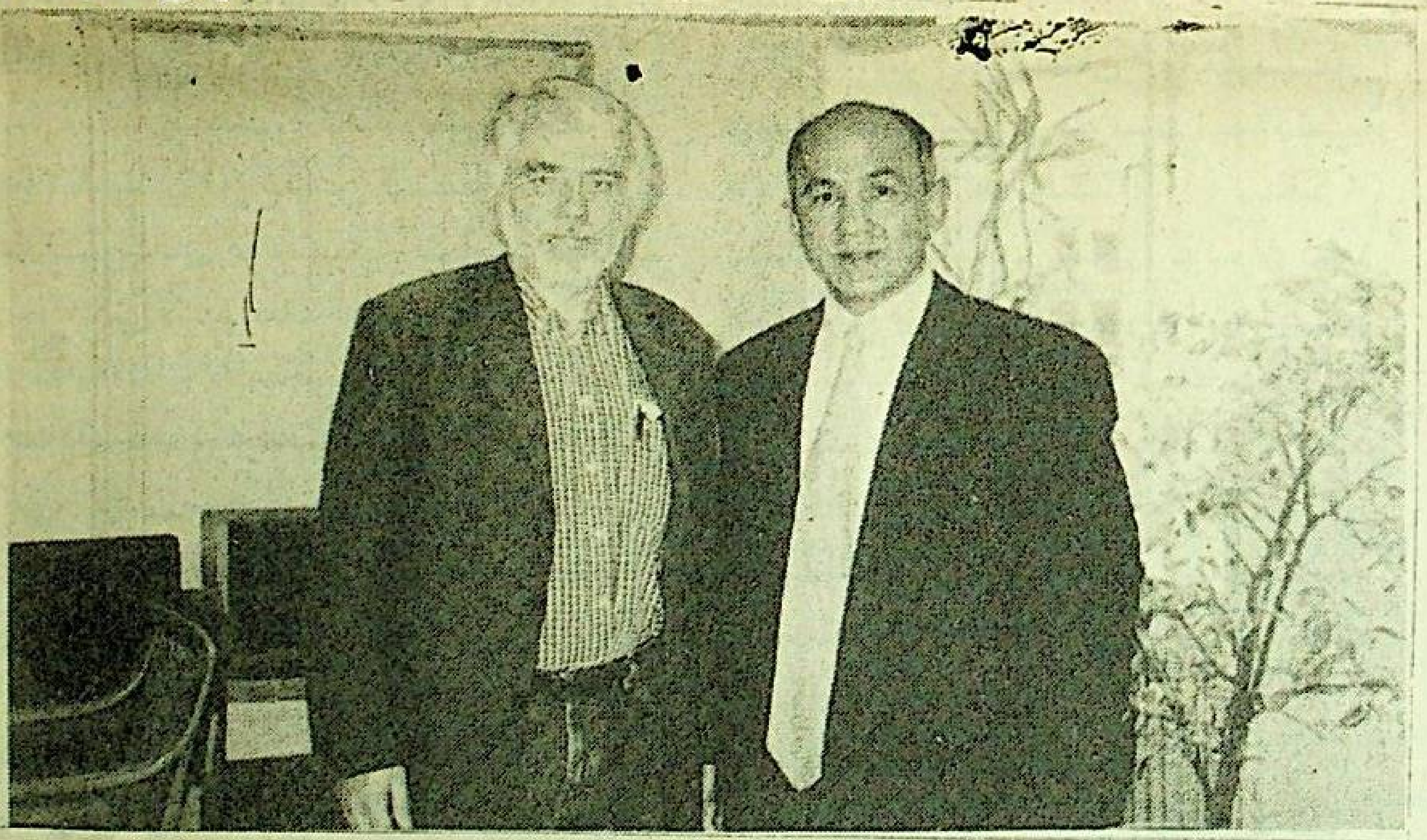

ئىككى نەپەر ئۇيغۇر « ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ رەھبەرلىك ھەيئىتىگە سايلاندى

ئۆز خەۋىرىمىز: 2001 ـ يىلى 2 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنىدىن 17 ـ كۈنىگىچە ئېستونىيەدە چاقىرىلغان « ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ 6 ـ قېتىملىق ئومۇمىي يىغىنىدا، مىللىي رەھبىرىمىز ئەركىن ئالپتېكىن مەزكۇر تەشكىلاتىنىڭ باش كاتىپلىقىغا، « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ باش كاتىپى ئەسقەرجان پۈتۈن شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن « ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ دائىمىي كومىتېت ئەزالىقىغا سايلاندى.

بولۇپ، مەزكۇر تەشكىلاتقا بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىغا كىرەلمىگەن ۋە ئاسارەت ئاستىدا ياشاۋاتقان 51 مىللەت ئەزا. مەشھۇر ئۇيغۇر سىياسىيون ۋە دىپلومات ئەركىن ئالپتېكىن « ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ قۇرغۇچىلىرىنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇ، ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ مەزكۇر تەشكىلاتىنىڭ دائىمىي كومىتېت ئەزاسى، مۇئاۋىن رەئىسى، رەئىسى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەن ئىدى. « ئۇنپو » تەشكىلاتى باش كاتىپلىق تۈزۈمىدىكى خەلقئارا تەشكىلات بولۇپ،

قىسقارتىلغان نامى « ئۇنپو » دەپ ئاتالغان « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » 1991 ـ يىلى قۇرۇلغان ئۇنىڭ رەئىسى ۋە مۇئاۋىن رەئىسلىرى پەقەتلا سىمۋول خارەكتېرلىك. ئەركىن ئالپتېكىن بىر يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن

(داۋامى 3 ـ بەتتە)

ئۇيغۇر مائارىپى جىددىي خەۋپكە دۇچ كەلمەكتە!

مىللىي قۇرۇلتاي قارمىقىدىكى « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ ۋەتەندىن ئىگىلىگەن ۋاستە ئالغان مەلۇماتىغا ئاساسلانغاندا، يېقىندا خىتاي ھۆكۈمىتى مائارىپ تارماقلىرى ئارقىلىق شەرقىي تۈركىستاندىكى ھەرقايسى مىللىي ئالىي مەكتەپلەرگە ئىچكى جەھەتتىن ئۇقتۇرۇش چۈشۈرۈپ، مىللىي ئوقۇتقۇچىلارنى كىيلەر مەۋسۇمىدىن ئېتىۋارەن ئوقۇغۇچىلارغا دەرسلەرنى خىتاي تىلىدا ئۆتۈشنى بۇيرىغان. ھۆكۈمەتنىڭ ئۇقتۇرۇشىدا، خىتايچە بىلمىگەن ۋە خىتاي تىلىدا دەرس ئۆتەلمەيدىغان مىللىي ئوقۇتقۇچىلارنىڭ كەسپىي ئۇنۋانىنى بىكار قىلىپ، مائاش دەرىجىسىنى تۆۋەنلىتىش ۋە باشقا مەمۇرى ئىشلارغا سېلىش، يېشى چوڭراق بولۇپ، خىتايچە ئۆگىنىش ئىمكانىيىتى بولمىغانلارنى مەجبۇرىي پېنسىيەگە چىقىرىش كېرەكلىكى تەكىتلەنگەن. (د.3. بەتتە)

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشر قىلدى

غۇلجا ئىنقىلاۋىنىڭ 4 - يىللىقىنى خاتىرلەيمىز!

(بېشى 1 - بەتتە)

يەنە شۇنداقلا « 5 - فېۋرال غۇلجا ئىنقىلاۋى » ھازىرقى زامان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مۇستەملىكچىلىككە، زۇلۇمغا، ئېزىلىشكە ۋە خورلۇققا قارشى ئېلىپ بارغان ھەققانىي كۈرىشىنىڭ سىمۋولى ۋە بايراقدارى سۈپىتىدە ئۆزىنىڭ شانلىق ئەھمىيىتىنى ساقلاپ كەلمەكتە. گەرچە بۇ ۋەقە ۋەھشى كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتى تەرىپىدىن قانلىق شەكىلدە باستۇرۇلغان بولسىمۇ، ئەمما غۇلجا خەلقى ئۆزىنىڭ ئىسسىق قېنى ۋە قىممەتلىك ھاياتى بەدىلىگە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ زۇلۇمغا تىز پۈكمەيدىغان كۈرەشچان روھىنى پۈتۈن دۇنيا خەلقى ئالدىدا نامايەن قىلغان ئىدى. شۇڭا ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى ئۇيغۇر خەلقى « 5 - فېۋرال » غۇلجا قىرغىنچىلىقىدا ھاياتىدىن ئايرىلغان قەھرىمان ئوغۇل - قىزلىرىنى ھەرگىز ئېسىدىن چىقارمايدۇ ۋە ئۇلارنى مەڭگۇ قايغۇ ھەم سېغىنىش ئىلكىدە ياد ئېتىدۇ.

شۇنداقلا ئۇلارنىڭ كۈرەش ئىرادىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ، ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ تەل - تۆكۈس مۇستەقىللىقىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن خىتاي مۇستەملىكچىلىرىگە قارشى كۈرەشنى ئاداققىچە قەتئىي داۋاملاشتۇرىدۇ!

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » مەركىزىي ئورگىنى « 5 - فېۋرال غۇلجا ئىنقىلاۋى » نىڭ 4 - يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن پۈتۈن ئىلى خەلقىگە ئالىي ئېھتىرام بىلدۈرىدۇ، شېھىدلىرىمىزنىڭ ئائىلە - تاۋابىئاتلىرىغا ۋە خىتاينىڭ قاراڭغۇ زىندانلىرىدا يېتىۋاتقان باتۇر ئوغلانلىرىمىزغا جانابى ئاللاھتىن سەبىر تىلەيدۇ. شېھىدلىرىمىزنىڭ ياتقان يېرى جەننەتتە بولسۇن!!

ھۆرمەت ۋە ئېھتىرام بىلەن:
« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » مەركىزىي ئورگىنى
2001 - يىلى 2 - ئاينىڭ 5 - كۈنى
گېرمانىيە — ميۇنخېن

قۇرۇلتاي ھەيئىتى ياۋروپا پارلامېنتىنىڭ ۋەكىلى بىلەن كۆرۈشتى

(بېشى 1 - بەتتە)

ستوكھولمدا ياۋروپا پارلامېنتى خىتاي ئىشلىرى بۆلۈمىنىڭ باشلىقى Per Gahrton ئەپەندى بىلەن ئالاھىدە ئۇچرىشىپ، ئۇنىڭغا شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى سىياسى ۋەزىيىتى ھەققىدە ئەتراپلىق مەلۇمات بەردى ھەمدە ئۇنىڭغا كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ ئۇيغۇرلارغا قاراتقان بېسىم ۋە قىرغىنچىلىق سىياسەتلىرى بايان قىلىنغان ھۆججەت - ماتېرىياللارنى تەقدىم قىلدى.

بۇقېتىمقى ئۇچرىشىشتا، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ دائىمى كومىتېت ئەزاسى ۋە « شۋېتسىيە ئۇيغۇر جەمىيىتى » نىڭ رەئىسى فارۇق سادىق، مىللىي قۇرۇلتاي ياشلار كومىتېتىنىڭ ۋەكىلى كۈرەش كوسەن ۋە قۇرۇلتاي قارمىقىدىكى « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ شۋېتسىيەدە دائىمى تۇرۇشلۇق ۋەكىلى دىلشات رىشىت قاتارلىقلار بىرگە بولدى.

بىر سائەت داۋام قىلغان بۇقېتىمقى كۆرۈشۈشنىڭ ئاخىرىدا Per Gahrton ئەپەندى ياۋروپا پارلامېنتىدا شەرقىي تۈركىستاندا ئىنسان ھەقلىرىنىڭ دەپسەندە قىلىنىۋاتقانلىق مەسىلىسى ھەققىدە ئالاھىدە يىغىن چاقىرىش ئىمكانلىرىنى ئىزدەيدىغانلىقىنى، شۇنداقلا ئۆزىنىڭ شۋېتسىيەدىكى « يېشىللار پارتىيىسى » نىڭ رەھبەرلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ، بۇ دۆلەتتە ئۇيغۇرلار مەسىلىسىگە ئائىت ئالاھىدە كونفىرانس ئۇيۇشتۇرۇش ئىمكانلىرىنى ئىزدەيدىغانلىقىنى بىلدۈردى. Per Gahrton ئەپەندى يەنە ئۆزىنىڭ بۇيىل ئىچىدە تىبەتنى زىيارەت قىلىدىغانلىقىنى ۋە ئۇندىن كېيىن شەرقىي تۈركىستانغا زىيارەتكە بېرىش نىيىتى بارلىقىنىمۇ ئەسكەرتىپ ئۆتتى.

ئەنۋەرجانمۇ سۆزىنىڭ ئاخىرىدا، ئىككى تەرەپنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ئالاقە ۋە دىئالوگلىرىنى يەنىمۇ كۈچەيتىش ھەققىدىكى ئارزۇ - ئىستەكلىرىنى بايان قىلدى ۋە قۇرۇلتاي رەھبەرلىرىنى ئالاھىدە قوبۇل قىلغىنى ئۈچۈن ئۇنىڭغا تەشەككۈر ئېيتتى.

خەلقىمىزنى سۆيۈندۈرىدىغىنى شۇكى، 1999 - يىلى ئۆكتەبىردە « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » قۇرۇلغاندىن بۇيان، قۇرۇلتاي مەركىزى ئورگىنىدىكىلەرنىڭ ئاكتىپ تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى نەتىجىسىدە مىللىي قۇرۇلتىيىمىز پەيدىن - پەي خەلقئارا تەشكىلاتلار تەرىپىدىن تونۇلۇشقا باشلىدى ۋە ھازىر كۆپلىگەن دۆلەت، تەشكىلات ۋە گۇرۇپپىلار مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنى شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ چەتئەللەردىكى بىردىن - بىر قانۇنلۇق ئالىي دەرىجىلىك ئورگىنى سۈپىتىدە ئېتىراپ قىلىپ مۇناسىۋەت ئورنىتىپ كەلمەكتە.

غۇلجا ئىنقىلاۋىنىڭ 4 - يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن خىتايغا قارشى نامايىش

ئۆز خەۋىرىمىز: بۇ يىل 2 - ئاينىڭ 5 - كۈنى دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى ۋە ئۇيغۇر جامائىتى خىتايغا قارشى نامايىش قىلىش، بايانات، ئاخبارات ئېلان قىلىش، تەشۋىقات ۋارىقى تارقىتىش، غۇلجا شېھىدلىرىنىڭ روھىغا ئاتاپ خەتمە - قۇرئان قىلىش... قاتارلىق خىلمۇ - خىل شەكىللەردىن پايدىلىنىپ، مەشھۇر غۇلجا ئىنقىلاۋىنىڭ 4 - يىللىقىنى خاتىرلىدى. شۇ قاتاردا 2 - ئاينىڭ 5 - كۈنى گېرمانىيەدىكى ئۇيغۇرلارمۇ « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » قارمىقىدىكى « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » تەشكىلاتىنىڭ ئۇيۇشتۇرۇشى بىلەن، خىتاينىڭ ميۇنخېن شەھىرىدىكى كونسۇلخانىسىنىڭ ئالدىدا خىتايغا قارشى داغدۇغىلىق نامايىش ئۆتكۈزۈپ، كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ غۇلجا خەلقىگە قاراتقان ۋەھشى قىرغىنچىلىقىغا يەنە بىر قېتىم قاتتىق ئېتىراز بىلدۈردى. نامايىش جەريانىدا ئۇيغۇرلار شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئاي - يۇلتۇزلۇق كۆك بايرىقىنى لەپىلدىتىپ، خىتايغا قارشى شوئارلار يېزىلغان لوزۇنكىلارنى ۋە غۇلجا قىرغىنچىلىقىنى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن رەسىملىك تاختىلارنى ئېگىز كۆتۈرۈشۈپ، خىتاي ھاكىمىيىتىگە قارشى جاراڭلىق شوئار توۋلاپ، ئۆزلىرىنىڭ خىتاي مۇستەملىكچىلىرىگە بولغان غەزەپ - نەپرىتىنى بىلدۈرۈشتى.

كۆپچىلىككە مەلۇم بولغىنىدەك، 1990 - يىلى يۈزبەرگەن بارىن ئىنقىلاۋى ۋە 1997 - يىلىدىكى غۇلجا ئىنقىلاۋىدىن بۇيان، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلار ۋەقە يۈزبەرگەن كۈنى ئۆزلىرى تۇرۇۋاتقان دۆلەتلەردىكى خىتاي ئەلچىخانىسىنىڭ ئالدىدا نارازىلىق نامايىشى ئۆتكۈزۈش پائالىيىتىنى تاكى بۈگۈنگە قەدەر ئىزچىل تۈردە داۋاملاشتۇرۇپ كەلمەكتە. شەرقىي تۈركىستاننىڭ ھازىرقى زامان تارىخىدا يۈزبەرگەن يۇقارقى ئىككى چوڭ ھادىسە دۇنيا جامائەتچىلىكى تەرىپىدىنمۇ تونۇلۇپ كېلىنمەكتە ۋە چەتئەل مەتبۇئاتلىرىدا بۇ ۋەقەلەر ھەققىدە يۈزلىگەن خەۋەر - ماقالىلار ۋە تېلېۋىزىيە پروگراممىلىرى ئېلان قىلىندى. مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا بۇ ئىككى قېتىملىق ئىنقىلاپ، تارىخ سەھنىسىدىن يوقۇلۇپ كېتىش خەۋپىگە دۇچ كېلىۋاتقان ئۇيغۇر خەلقىنى دۇنيا جامائەتچىلىكىگە تونۇتۇشتا ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينىدى.

ئىككى نەپەر ئۇيغۇر « ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ رەھبەرلىك ھەيئىتىگە سايلاندى

(بېشى 1 ـ بەتتە)

بۇيان « ئۇنپو » تەشكىلاتى دائىمىي كومىتېتىنىڭ تەكلىۋىگە بىنائەن مەزكۇر تەشكىلاتنىڭ باش كاتىپلىقىنى ۋاكالىتەن ئۆز ئۈستىگە ئېلىپ كەلگەن ئىدى.

« ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ بۇقېتىم ئېستونىيەنىڭ پايتەختى تاللىندا ئۆتكۈزۈلگەن 6 ـ قېتىملىق ئومۇمىي يىغىنىغا ئۇيغۇرلارغا ۋاكالىتەن مىللىي رەھبىرىمىز ئەركىن ئالپتېكىن، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىبى ئەسقەرجان ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى دولقۇن ئەيسا قاتارلىقلار تەكلىپ بىلەن قاتناشتى. يىغىن جەريانىدا مىللىي قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىبى ئەسقەرجان ئەركىن ئالپتېكىننىڭ تەكلىۋىگە ئاساسەن، « ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ دائىمىي كومىتېت يىغىنىغا قاتناشتى ھەمدە يىغىندا سۆز ئېلىپ، بىر نەپەر ئۇيغۇرنىڭ شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن مەزكۇر تەشكىلاتنىڭ دائىمىي كومىتېتىغا ئەزا بولۇپ كىرىش تەكلىۋىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئەسقەرجاننىڭ تەكلىۋى « ئۇنپو » دائىمىي كومىتېتىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكەندىن كېيىن، ئەركىن ئالپتېكىننىڭ تەۋسىيەسى ۋە نامزات كۆرسىتىشى بىلەن ئەسقەرجان شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ۋەكىلى سۈپىتىدە « ئۇنپو » نىڭ دائىمىي كومىتېت ئەزالىقىغا سايلاپ چىقىلدى. يىغىندا يەنە بارلىق ۋەكىللەرنىڭ بىردەك ماقۇللىقى بىلەن مىللىي رەھبىرىمىز ئەركىن ئالپتېكىن مەزكۇر تەشكىلاتنىڭ باش كاتىپلىقىغا سايلاندى.

« ئۇنپو » تەشكىلاتى دائىمىي كومىتېتىنىڭ جەمئىي 11 نەپەر ئەزاسى بار بولۇپ، تەشكىلاتقا ئەزا 51 مىللەتنىڭ ۋەكىللىرى « ئۇنپو » نىڭ دائىمىي كومىتېتىغا ئەزا بولۇپ كىرىش ئۈچۈن بىرى ـ بىرى بىلەن كۈچلۈك رىقابەت ئاستىدا ئىدى. مىللىي قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىبى ئەسقەرجاننىڭ « ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ دائىمىي كومىتېتىغا ئەزا بولۇپ سايلانغانلىقى، مىللىي قۇرۇلتاي بىلەن « ئۇنپو » ئوتتۇرىسىدىكى ھەمكارلىق مۇناسىۋەتلىرىنى يەنىمۇ كۈچەيتىش، شۇنداقلا خەلقئارادا بەلگىلىك تەسىر ۋە نوپۇزغا ئىگە بولغان « ئۇنپو » تەشكىلاتىنى شەرقىي تۈركىستان داۋاسى ئۈچۈن تېخىمۇ ياخشى خىزمەت قىلدۇرۇشتا ئىنتايىن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. بولۇپمۇ ئەركىن ئالپتېكىننىڭ مەزكۇر تەشكىلاتقا باش كاتىپ بولۇپ سايلانغانلىقى، ئۇنىڭ دۇنيا سىياسىي سەھنىلىرىدە بەلگىلىك نوپۇز ۋە تەسىرگە ئىگە ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بەرمەكتە ھەم شۇنداقلا ئۇيغۇر خەلقىنى ئالاھىدە غۇرۇرلاندۇرماقتا.

بۇقېتىم ئېستونىيەدە چاقىرىلغان 3 كۈنلۈك يىغىن جەريانىدا قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىۋى ئەسقەرجان مىللىي رەھبىرىمىز ئەركىن ئالپتېكىن بىلەن شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنىڭ ستراتېگىيىلىرى ھەققىدە ئەتراپلىق پىكىر ئالماشتۇرۇش ئىمكانىيىتىگە ئېرىشتى، شۇنداقلا ئەسقەرجان ئەركىن ئالپتېكىنگە « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ بىر يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بۇيان ئېلىپ بارغان سىياسىي پائالىيەتلىرى ۋە بۇيىل 10 ـ ئايلار ئەتراپىدا چاقىرىلىدىغان 3 ـ نۆۋەتلىك مىللىي قۇرۇلتاي ھەققىدە تەپسىلىي مەلۇمات بەردى. ئەركىن ئالپتېكىن ئەسقەرجان بىلەن ئۆتكۈزگەن سۆھبەتلىرىدە، ئۆزىنىڭ مىللىي قۇرۇلتاينى قوللاپ ـ قۇۋۋەتلەيدىغانلىقىنى يەنە بىر قېتىم ئەسكەرتىپ ئۆتتى ۋە قۇرۇلتاي رەھبەرلىك ھەيئىتىدىكىلەرگە مۇۋەپپەقىيەت تىلەيدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

ئۇيغۇر مائارىپى جىددىي خەۋپكە دۇچ كەلمەكتە!

(بېشى 1 ـ بەتتە)

يۇقىرىقى ئوقۇتۇش تارقىتىلغاندىن كېيىن، ھەرقايسى ئالىي مەكتەپلەردىكى مىللىي ئوقۇتقۇچى ۋە ئوقۇغۇچىلارنىڭ بېشى قېتىپ، نېمە قىلارىنى بىلەلمەي گاڭگىراپ قالغان.

خىتاي ھۆكۈمىتى مىللىي ئالىي مەكتەپلەر بىلەنلا چەكلىنىپ قالماي، يەنە ھەرقايسى ۋىلايەتلەردىكى نوقتىلىق مىللىي ئوتتۇرا مەكتەپلەردىمۇ يۇقىرىقى پىلاننى سىناق تەرىقىسىدە ئىجرا قىلىشقا باشلىغان. مەسىلەن: قەشقەر ئۇيغۇر ئوتتۇرا مەكتىۋى، قەشقەر شەھەرلىك 1 ـ ئوتتۇرا مەكتەپ قاتارلىق نوقتىلىق ئوتتۇرا مەكتەپلەردە ئۆتكەن يىلنىڭ ئاخىرىدىن ئېتىبارەن ئاتالمىش « تەجرىبە سىنىپى » تەسىس قىلىنىپ، بۇ سىنىپلاردا تەبىئىي پەن دەرسلىكلىرىنى خىتاي تىلىدا ئۆتۈشكە باشلىغان. ھۆكۈمەت تارماقلىرى « بۇ مەكتەپلەردىكى ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچىلار خەنزۇ تىلىنى بىلمەيدۇ » دېگەننى باھانە قىلىپ، ئىچكىرى ئۆلكىلەردىن يۇقىرى مائاش بىلەن مەخسۇس خىتاي ئوقۇتقۇچىلارنى تەكلىپ قىلىپ ئەكەلگەن ھەمدە ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچىلارغا پەقەت تۇرمۇش پۇلىلا تارقىتىپ بېرىپ، ئۇلاردىن تۇتۇپ قېلىنغان پۇللارنى خىتاي ئوقۇتقۇچىلارغا بۆلۈپ بەرگەن. ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىنكاس قىلىشىچە، ئىچكىرىدىن چىققان خىتاي ئوقۇتقۇچىلار خىتاي مەركىزىي دىئالېكتىكىسىدا ئەمەس، بەلكى ئۆز يۇرتىنىڭ يەرلىك شىۋىسىدە سۆزلىگەچكە، ئوقۇغۇچىلار دەرسنى چۈشىنىۋاتامدۇ، چۈشەنمەيۋاتامدۇ كارى يوق ئىكەن، چۈشىنىكسىز بىرنېمىلەرنى دەپ، سائەتنى توشقۇزۇپ چىقىپ كېتىدىكەن. تېخىمۇ ئېچىنىشلىق يېرى شۇكى، بۇ ئوتتۇرا مەكتەپلەردىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك خىتايچىنى پەقەتلا بىلمىگەچكە، نەچچە سائەتلەپ ئېڭىكىنى يۆلەپ ئولتۇرۇپ ھېچنېمىنى ئاڭقىرالماي چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر بولغان.

خەۋەرلەرگە قارىغاندا، خىتاي ھۆكۈمىتى 2010 يىلغىچە شەرقىي تۈركىستاندىكى ئۇيغۇر باشلانغۇچ مەكتەپلەرنىڭ بارلىق دەرسلىرىنى خىتاي تىلىدا ئۆتۈشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنى پىلانلىغان ۋە ھازىردىن ئېتىبارەن بەزى رايونلاردا ھېلىقىدەك ئاتالمىش « تەجرىبە سىنىپلىرى » تەسىس قىلىش ئارقىلىق مەزكۇر پىلانغا ئاساس سېلىشقا باشلىغان. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە خىتاي ھۆكۈمىتى شەرقىي تۈركىستاندىكى ئوتتۇرا ـ باشلانغۇچ مەكتەپلەرنىڭ تىل ـ ئەدەبىيات دەرسلىكلىرىنىمۇ خىتايىنىڭكىگە ئوخشاش قىلىپ بىرلىككە كەلتۈرۈشنى پىلانلىغان ۋە ھازىردىن باشلاپلا مىللىي مەكتەپلەرنىڭ تىل ـ ئەدەبىيات دەرسلىكلىرىدىكى ئۇيغۇر يازغۇچىلىرىنىڭ ئەسەرلىرىنى ھەم ئۇيغۇرچە كىلاسسىك ئەسەرلەرنى پەيدىن ـ پەي چىقىرىپ تاشلاپ، ئۇنىڭ ئورنىغا خىتاي كىلاسسىك ئەدەبىياتىنى ۋە ھازىرقى زامان خىتاي يازغۇچىلىرىنىڭ ئەسەرلىرىنى كىرگۈزۈشكە باشلىغان. بۇندىن بۇرۇنمۇ خىتاي ھۆكۈمىتى ئۇيغۇر مەكتەپلىرىنىڭ دەرسلىك كىتاپلىرىدىكى تىل ـ ئەدەبىياتتىن باشقا دەرسلىكلەرنىڭ ھەممىسىنى مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلتۈرۈپ بولغان ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە خىتاي ھۆكۈمىتى ئۆتكەن يىلدىن ئېتىبارەن ئىچكى ئۆلكىلەردە ئاتالمىش « شىنجاڭ سىنىپى » تەسىس قىلىپ، ئۇيغۇر تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ بىر قىسمىنى ئىچكى ئۆلكىلەردىكى خىتاي ئوتتۇرا مەكتەپلىرىگە يۆتكەپ ئاپىرىپ ئوقۇتۇشقا باشلىغان ئىدى.

خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاننىڭ مىللىي مائارىپىنى خىتايلاشتۇرۇش ئۈچۈن قوللىنىۋاتقان يۇقىرىقىدەك بىر قاتار تەدبىرلىرى 10 مىڭلىغان ئۇيغۇر مائارىپچىلىرى ۋە مىليونلىغان ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارنىڭ كەلگۈسى ئىستىقبالىغا ئىنتايىن زور تەھدىت ئېلىپ كەلمەكتە. خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ بۇ خىل قىلمىشىنىڭ « مىللىي تېررىتورىيەلىك ئاپتونومىيە قانۇنى » غا ۋە خىتاي ئاساسىي قانۇنىنىڭ مىللىي مەسىلىگە ئائىت ماددىلىرىغا ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق زىت كېلىدىغانلىقىنى تەكىتلىگەن مىللىي ئوقۇتقۇچىلار خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ زىيانكەشلىكىگە ئۇچراپ كەلمەكتە.

خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ يېقىنقى مەزگىللەردىن بۇيان شەرقىي

(داۋامى 7 ـ بەتتە)

ئۇيغۇر ۋەكىلى دىلشات رىشىتنىڭ خىتاي دېموكراتلىرىنىڭ 3 - نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىدا سۆزلىگەن نۇتقى

(ئىزاھات: مەزكۇر نۇتۇق تەھرىر بۆلۈمىمىز تەرىپىدىن قىسمەن قىسقارتىلدى)

يېقىنى ئەسىردە بىز سىلەر بىلەن ھەمكارلىشىپ، كىشىلىك ھوقۇق دىپلوماتىيەسىنى ئاكتىپلىق بىلەن قانات يايدۇرۇشنى، سىلەر تەشكىللىگەن « ئورتاق قارشى تۇرۇش » پائالىيەتلىرىگە ئىشتىراك قىلىشنى خالايمىز. ئەمما بىز، خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتىنىڭ ئۇيغۇرلارنىڭ مۇستەقىللىقىنى قايتۇرۇۋېلىش كۈرىشىنى ئېنىق ھالدا قوللىشىنى ئۈمىد قىلىمىز. لېكىن بىزنى ئەپسۇسلاندۇرىدىغىنى شۇكى، تا ھازىرغا قەدەر خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتى رەھبەرلىرىنىڭ مىللىي مەسىلىلەرنى ھەل قىلىش ھەققىدە ئوتتۇرىغا قويغان تۈرلۈك تەسەۋۋۇر ۋە لايىھەلىرىدىن، مەسىلەن: فېدېراتسىيە، رېسپوبلىكا، « بىر دۆلەتتە ئىككى خىل تۈزۈم » تۈسىنى ئالغان ئاپتونومىيە ۋە ھازىرقىدەك ئومۇمى گەۋدە ئىچىدىكى ئاپتونومىيە دېگەنلەرنىڭ ھېچبىرىدىن بىز رازى ئەمەسمىز. گەرچە سىلەر ئوتتۇرىغا قويغان بۇ تەكلىپلەر خىتاي كوممۇنىستىك پارتىيىسى ھۆكۈم سۈرۈۋاتقان « بۈيۈك بىرلىك » ئىدىيىسىدىن ئىلغارراق ۋە ئاقىلانە بولسىمۇ، ئەمما سىلەر ناھايىتى مۇھىم بىر مەسىلىگە سەل قاراۋاتىسىلەر. ئۇ بولسىمۇ، رايونلار ئوتتۇرىسىدىكى تالاش - تارتىش ۋە مىللىي زىددىيەتلەرنى ھەل قىلغان ۋاقىتتا، ئالدى بىلەن شۇ يەردە ياشاۋاتقان خەلقنىڭ ئارزۇسىغا ھۆرمەت قىلىشىڭلار، ئۇلارنىڭ نېمىنى ئويلاۋاتقانلىقىنى ئويلاپ بېقىشىڭلار لازىم. دېمەكچىمەنكى، پەقەت مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىنى ئېتىراپ قىلغاندىلا، ئاندىن مەسىلىنى تۈپتىن ھەل قىلغىلى بولىدۇ. مەسىلەن: تىبەتلىكلەر « يۇقىرى ئاپتونومىيە » نى تەلەپ قىلىۋاتىدۇ. ئەمما بىز بولساق، شەرقىي تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىقىنى تەلەپ قىلىۋاتىمىز. ناھايىتى ئېنىقكى، ھازىر خىتاي كوممۇنىستلىرىنىڭ كونتروللۇقى ئاستىدىكى مىللەتلەرنىڭ، يەنى ئۇلارنىڭ سەرگەردان ھۆكۈمىتى ۋە سۈرگۈندىكى تەشكىلاتلىرىنىڭ ئۆز مىللەتلىرىنىڭ تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش جەھەتتە قوللانغان شەكىل ۋە ئۇسۇل - سىياسەتلىرى ۋە تاكتىكىلىرى بىر - بىرىدىن پەرقلىنىپ تۇرماقتا. بۇنداق بىر ۋەزىيەت ئاستىدا فېدېراتسىيە ۋە رېسپوبلىكا سىستېمىسىنى لايىھەلەپ چىققان بۇ ئەرباپلارنىڭ تۆت تامنىڭ ئىچىگە كىرىۋېلىپ ياساپ چىققان ھاۋۇسى قانداق يۈرىدۇلسۇن؟.

بىز ئۇيغۇرلارنىڭ مۇستەقىللىقنى تەلەپ قىلىشىمىز پەقەت بىر خىل سىياسىي جەھەتتىكى ئارزۇيىمىز بولۇپلا قالماستىن بەلكى، ئۇزۇن زامانلاردىن بېرى داۋام قىلىپ كەلگەن بىر خىل مىللىي ۋە مەدەنىي ئويغۇ جەھەتتىكى ئارزۇيىمىزدىن ئىبارەتتۇر. خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتى شەرقىي تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىق مەسىلىسىنى كۆزدە تۇتقاندا، شۇنى ئېنىق تونۇپ يېتىشى كېرەككى، شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى ئاخىرقى ھېساپتا سىلەرنىڭ ئوي - پىكىرىڭلار بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۇ يەردە ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلارنىڭ ئوي - پىكرى بىلەن بولىدۇ. چۈنكى، شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇرلارغا مەنسۇپتۇر. مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقى ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ ئەڭ يۈكسەك مىللىي ھوقۇقىدىن ئىبارەت. ھەرقانداق كىشىلىك ھوقۇقنى قوغدىغۇچى ۋە دېموكراتىيەنى ھىمايە قىلغۇچى كوللېكتىپ ۋە تەشكىلاتنىڭ ياكى شەخسنىڭ ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولۇش ھەققىنى ئىنكار قىلىش ھەققى يوق. ئەگەر سىلەر ھەقىقىي دېموكرات بولساڭلار، ئۇ چاغدا سىلەر ئۇيغۇرلارنى « خىتاي مىللىتىنى ئاساس قىلغان بىر دۆلەت گەۋدىسى ئىچىدە ياشايدۇ » دەپ ئېلان قىلماسلىقىڭلار لازىم. چۈنكى ئۇيغۇرلار ياشاۋاتقان بۇ تۇپراق ئۇيغۇر خەلقىگە مەنسۇپ. شۇڭا بىز ئۆز تەقدىرىمىزنى ئۆزىمىز بەلگىلەشكە يۈزدە - يۈز ھەقلىقمىز.

شۇنىسى بىزگە ئايانكى، ئېلىپ بېرىلىۋاتقان دېموكراتىك ھەرىكەتلەر خىتاي خەلقىنىڭ ئۈمىدىدىن ئىبارەت. چۈنكى ئۇ، دېموكراتىيەنىڭ يۇقىرى پەللىسىنى ئېلىپ كېلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۇ، بىز ئۇيغۇرلارنىڭمۇ ئۈمىدى. ئەمما غەرىپتىكى دېموكراتىك ئەللەردە ياشاۋاتقان بىر قىسىم خىتاي دېموكراتلىرىنىڭ پىكرى ۋە بايانلىرى بىز ئۇيغۇرلارغا قاتمۇ - قات ئەندىشىلەرنى ئېلىپ كېلىۋاتىدۇ. گەرچە ئۇلار كىشىلىك ھوقۇقنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقتىن ئۈستۈن تۇرىدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلسىمۇ، ئەمما ئۇلار يەنىلا « چوڭ خىتايچىلىق » نىڭ كۆلەڭگىسىدىن قۇتۇلالمايۋاتىدۇ. ئۇلار « جۇڭخۇا مىللەتلىرى » دېگەن بۇ مۇجمەل قاراشنى خىتايدىن باشقا ئاز سانلىق مىللەتلەرگە زورلاپ تېڭىۋاتىدۇ، ھەمدە جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ بۆلۈنمەيدىغانلىقىنى تەكىتلەپ، خىتاي كوممۇنىستلىرىنىڭ مىللەتلەرنى يوقۇتۇش نەزەرىيەسىنى تەشۋىق قىلىۋاتىدۇ.

بەلكى، كىشىلەرمۇ شۇ نۇقتىغا دىققەت قىلغان بولسا كېرەككى، ھەر قېتىم خىتاي كومپارتىيىسى « دۆلەتنىڭ پۈتۈنلۈكى زېمىننىڭ پۈتۈنلۈكى » دېگەنلەرنى تەكىتلىگەن چاغدا، ھەمىشە بەزى دېموكراتىك خىتايلار تارىخىي پاكىتلارغا سەل قاراپ، بىز ئۇيغۇرلار ياشاۋاتقان زېمىننى « خىتاينىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى » دەپ جار سېلىپ، بىزنىڭ مۇستەقىللىق تەلىۋىمىزنى « ۋەتەننى بۆلگەنلىك » دەپ ئەيىبلەپ كەلمەكتە. بۇ كىشىلەر « مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقى » ، « مىللىي مۇستەقىللىق » دېگەنلەرنى ئۆزلىرى ئۈچۈن « چەكلەنگەن رايون » دەپ قاراپ، ھازىرغا قەدەر بۇ قاراشتىن ۋاز كەچمەي كېلىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ۋە مۇستەقىل بولۇش مەسىلىسىگە تۇتقان پوزىتسىيەسى، ھەتتا خىتاي كوممۇنىستلىرىنىڭ ئەينى چاغدا ھاكىمىيەتكە چىقىشتىن بۇرۇن تۇتقان پوزىتسىيەسىگىمۇ يەتمەيۋاتىدۇ.

سىزلەرگە مەلۇم بولغىنىدەك، خىتاي كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ئەينى چاغدىكى « جۇڭگو ئىشچى، دېھقان، ئەسكەرلەر يىغىنى » نىڭ مەملىكەتلىك تۇنجى نۆۋەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتىدا بارلىق ۋەكىللەر تەرىپىدىن ماقۇللانغان « جۇڭخۇا - سوۋېت جۇمھۇرىيىتى ئاساسى قانۇنى » نىڭ ئەڭ چوڭ پىرىنسىپى ھېساپلانغان ئوتتۇنچى ماددىسىدا، « مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىنى ئەل - ئۆكۈس ئېتىراپ قىلىمىز ۋە ئىجرا قىلىمىز. ھەرقايسى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ دۆلەتتىن ئايرىلىپ چىقىش ھوقۇقىغا ئىگە ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىمىز. ئومۇمەن جۇڭگونىڭ ھەرقايسى رايونلىرىدا ئولتۇراقلاشقان چوڭ - كىچىك ئاز سانلىق مىللەتلەر « جۇڭخۇا - سوۋېت فېدېراتسىيەسى » گە كىرىش ياكى ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ چىقىپ كېتىشنى ئۆزلىرى ئەركىن ھالدا قارار قىلىدۇ ۋە ياكى تامامەن ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن ئۆزلىرىنىڭ ئاپتونوم رايونىنى قۇرسا بولىدۇ » دەپ كۆرسىتىلگەن ئىدى. بەزى خىتاي دېموكراتلىرىنىڭ مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش مەسىلىسىگە تۇتقان پوزىتسىيەسى — ماھىيەتتە ئۇلارنىڭ « دېموكراتىيە كۈرەشچىسى » لىك ئوبرازىنى خۇنۇكلەشتۈرۈۋاتىدۇ.

ئەلۋەتتە بىز ئۇيغۇرلار شۇنى ياخشى چۈشىنىمىزكى، ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردە خىتاينىڭ ئۆز كۈچىنى يوقاتقان ياكى ھاكىمىيەت بېشىغا چىقالمىغان بەزى سىياسىي كۈچلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مۇستەقىللىقىنى قوللىشى پەقەتلا ۋاقىتلىق ھىلە - نەيرەڭدىن ئىبارەت ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ مەيلى ياڭ زېڭشىڭ ياكى شىڭ شىسەي بولسۇن، گومىنداڭ ياكى كومپارتىيە بولسۇن، ھەممىسىلا بۇرۇن ئۇيغۇرلارنىڭ مۇستەقىللىقىنى قوللايدىغانلىقىغا ۋەدە بەرگەن ئىدى. ئەمما ئۇلار ھاكىمىيەتنى قولغا ئالغاندىن كېيىن مىلتىقنى ئايىنىپ تۇرۇپ بىزنى باستۇردى. دېمەك، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئازاتلىق ۋە مۇستەقىللىق ھەرىكىتى خىتايلارنىڭ ھوقۇق تالىشىش كۈرىشىنىڭ قۇربانىغا ئايلىنىپ كەتتى.

ئۇندىن باشقا، ئۇيغۇر خەلقى بىلەن ئوخشاشلا كومپارتىيەنىڭ زىيانكەشلىكىگە ۋە باستۇرۇشىغا ئۇچرىغان شەرقىي تۈركىستاندىكى خىتاي كۆچمەنلىرى ئۇزۇن مەزگىل خىتاي كومپارتىيىسىنىڭ « ۋەتەنپەرۋەرلىك » تەربىيىسىنىڭ ئاخمىقانە تەشۋىقاتىنى قوبۇل قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئەتىنىڭ شۇ جايدا بىرگە ياشاۋاتقان خەلقلەرنىڭ مەنپەئەتى بىلەن بىردەك ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ يېتەلمەيۋاتىدۇ. بۇنىڭ ئەڭ ئاددىي مىسالى شۇكى، خىتاي كومپارتىيىسىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندا ئاتوم سىناق قىلىپ، مۇھىتنى بۇزۇشى بىلەن بارلىققا كەلگەن رادىئاكتىپ خارەكتېرلىق كېسەللىكلەردىن ئۇيغۇر خەلقى قېچىپ قۇتۇلالمىغىنىدەك، خىتايلارمۇ ئوخشاشلا قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ. ئەلۋەتتە شەرقىي تۈركىستاندا ئۇيغۇرلارنىڭ مۇستەقىللىقىنى ئاساس قىلغان دېموكراتىك قانۇن - تۈزۈمنىڭ تۇرغۇزۇلۇشىنىڭ، ئوخشاشلا بۇ يەردە ياشاۋاتقان خىتايلارنىڭ مەنپەئەتىگىمۇ ئۇيغۇن كېلىدىغانلىقىنى تېخىمۇ بىلمەيدۇ. شۇڭا شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئۆزلىرىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن خىتاي كومپارتىيىسى بىلەن كۈرەش قىلغان چاغدا، مەيلى بۇ خىل كۈرەش نەقەدەر مۆتىدىل بولسۇن ۋە تىنچلىق شەكىلدە ئېلىپ بېرىلسۇن ئۇنىڭدىن قەتئىينەزەر، بۇ يەردىكى خىتايلار ئۇنىڭغا ھېسداشلىق قىلمايدۇ ھەم قوللىمايدۇ. ئەكسىچە بەزىلەر خىتاي كومپارتىيىسىنىڭ ئاق كۆڭۈل ئۇيغۇر پۇقرالىرىنى باستۇرۇشىغا ياردەم بېرىدۇ. شۇنىسى بىزگە ئايانكى، خىتاي كومپارتىيىسىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندا مەقسەتلىك ھالدا پەيدا قىلغان ئۇيغۇر - خىتاي مىللەتلىرى ئوتتۇرىسىدىكى بۇ خىل نەپرەت، مەلۇم دەرىجىدە بىز ئىككى مىللەت خەلقلىرى ئوتتۇرىسىدا، ھەتتا ئۇيغۇرلارنىڭ مۇستەقىللىق ھەرىكىتى بىلەن خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتى ئوتتۇرىسىدىمۇ ھەل قىلىش قىيىن بولغان بەزى چۈشىنىشمەسلىكلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىۋاتىدۇ.

بۈگۈن بىز ئاخىرى كىشىلىك ھوقۇق ۋە دېموكراتىيە بايرىقى ئاستىدا مېڭىش پۇرسىتىگە ئېرىشتۇق. مەن خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتىنىڭ كىشىلىك ھوقۇقنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقتىنمۇ ئۈستۈن تۇرىدىغانلىقىنى تونۇپ يېتىشىنى ۋە تەكىتلەپ كەلگىنى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ چوقۇم ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ كىشىلىك ھوقۇقىغا كاپالەتكە ئىگە بولۇشىنى ئالقىشلايدۇ. مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىنى ۋە ئۇيغۇرلارنىڭ مۇستەقىللىقىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئارزۇسىنى قوللايدىغۇ دەپ ئويلايمەن. شۇڭا مەن خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتى ۋە شەرقىي تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىق مەسىلىسى ھەققىدە بەزى تەكلىپلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ئۆتمەكچىمەن:

1960 - يىلى 12 - ئاينىڭ 14 - كۈنى بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى تەرىپىدىن ماقۇللانغان، مۇستەملىكە ئاستىدىكى دۆلەت ۋە خەلقلەرگە قارىتىلغان مۇستەقىللىق خىتاپنامىسىدا: « ھەرقانداق شەكىلدىكى مۇستەملىكىچىلىكنى شەرتسىز ھالدا ئەمەلدىن قالدۇرۇش كېرەك، خەلقلەرنىڭ مۇستەقىللىقىنى ھەرقانداق باھانە سەۋەبلەر بىلەن كېيىنگە سۈرۈش، مۇستەملىكە ئاستىدىكى مىللەتلەرگە قارشى ھەربىي كۈچ ئىشلىتىش ۋە ئۇلارنى باستۇرۇش قەتئىي مەنئى قىلىنىدۇ » دەپ ئېنىق بەلگىلەنگەن. بىز شۇنى تەشەببۇس قىلىمىزكى، ئىككى تەرەپنىڭ باراۋەرلىكى، ئۆز - ئارا ھۆرمەت قىلىشى ھەرقانداق قىيىن مەسىلىنى ھەل قىلىشنىڭ ئالدىنقى شەرتى. شۇڭا خىتاي دېموكراتلىرى ئۆزلىرى ئېلىپ بېرىۋاتقان خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتىنىڭ مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىغا ھۆرمەت قىلىشنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدىغانلىقىنى ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا ئوچۇق - ئاشكارا ئېلان قىلىشى كېرەك. شۇنداق قىلغاندىلا ئۇلار بىزنىڭ ھەمكارلىقىمىزغا ئېرىشەلەيدۇ.

سىلەرنىڭ خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتىنىڭ بىر پارچىسى بولۇش سۈپىتىڭلار بىلەن كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنى بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ خىتاپنامىسى ئاساسىدا خەلقئارا جامائەتچىلىكنىڭ نازارەتچىلىكى بىلەن تىنچ، ئادىل ۋە ئىختىيارى ھالدا، مۇستەقىللىقىمىزنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا ھەيدەكچىلىك قىلىش، خىتاي خەلقىگە خىتاي كومپارتىيەسىنىڭ ئۇيغۇرلارنى باستۇرۇش، قىرغىن قىلىشىنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىنى پاش قىلىش، شۇنداقلا بىز ئۇيغۇرلارنىڭ خىتاي كومپارتىيەسىنىڭ زىيانكەشلىكىگە ئۇچرىغان ھەرقانداق خىتاي بىلەن بىرلىشىپ، كومپارتىيەنىڭ زوراۋان، مۇستەبىت ھاكىمىيىتىگە ئورتاق زەربە بېرىشنى خالايدىغانلىقىمىزنى تەشۋىق قىلىش مەجبۇرىيىتىڭلار بار. ئۇ چاغدا بىزمۇ ئۇيغۇر خەلقىگە خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتىنىڭ خىتايدا دېموكراتىيەنى ئىلگىرى سۈرۈشتە مۇھىم رول ئوينايدىغانلىقىنى تەشۋىق قىلىپ، ئارىمىزدىكى كېلىشمەسلىكنى تۈگىتىشكە تىرىشىمىز.

چەتئەللەردىكى خىتاي دېموكراتىك تەشكىلاتلىرى ۋە دېموكراتىك زاتلىرى خىتاي چوڭ قۇرۇلتىيىدىكى خىتاي

(داۋامى 5 - بەتتە)

ئاۋستىرالىيەدە بىرلەشمە مەشرەپ

ئەخمەت ئىگەمبەردى

دۇنيا مەركىزىدىن يىراقتا جايلاشقان ئاۋستىرالىيەدە ھازىر 1000 غا يېقىن شەرقىي تۈركىستانلىق ياشايدۇ. ئۇلار 1980 - يىللارنىڭ ئاخىرىدىن باشلاپ تەشكىللىنىشكە قاراپ يۈزلىنىپ، ئۆز ۋەتىنى شەرقىي تۈركىستاندا كوممۇنىست خىتاي باسقۇنچىلىرى تەرىپىدىن يوق قىلىنىش تەھدىتىگە ئۇچراۋاتقان تىلى، دىنى ۋە مەدەنىيىتىنى ساقلاپ قېلىش ۋە شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنىڭ خەلقئارالىشىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن ئۆز تۆھپىلىرىنى قوشۇپ كەلمەكتە. 1992 - يىلى قۇرۇلغان « ئاۋستىرالىيە شەرقىي تۈركىستان جەمئىيىتى » نىڭ رەھبەرلىكى ۋە ۋەتەنپەرۋەر قېرىنداشلىرىمىزنىڭ تىرىشچانلىقى بىلەن ھەرخىل ئېتىكى سىياسىي، ئىجتىمائىي، مەدەنىي ۋە دىنىي پائالىيەتلەرنى ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق يېڭى - يېڭى نەتىجىلەرگە ئېرىشتى. ئۇيغۇر ئاھالىسى كۆپرەك جايلاشقان ئادىلايدى شەھىرىدە شەنبە، يەكشەنبە كۈنلىرى ئىشلەيدىغان ئۇيغۇر تىلى مەكتىۋىمىز 30 دىن كۆپرەك پەرزەنتلىرىمىزنى ئۆز تىلىمىزدا ئوقۇتۇۋاتىدۇ. 1993 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا سېتىپ ئېلىنغان مەسجىدىمىزدە، ئۆزىمىزنىڭ ئۇيغۇر ئىمامىمىز جامائىتىمىزنى ئىسلام ئەقىدىسى ۋە ئىسلام ئەخلاقى بىلەن تەربىيىلەۋاتىدۇ.

1995 - يىلى غۇلجىدا باشلانغان ئاممىۋى مەشرەپ ھەرىكىتى 1997 - يىلى فېۋرالدا يۈزبەرگەن قانلىق باستۇرۇشلاردىن كېيىن، ۋەتىنىمىزدىكى ياشلىرىمىزنىڭ قەھرىمانلىق ئىش ئىزلىرىدىن تەسىرلەنگەن جامائىتىمىز دەسلەپ 1997 - يىلىنىڭ ئاۋغۇست ئېيىدا ئادىلايدىدا، 1998 - يىلى سىدنىيدا غۇلجىدىكى ياشلىرىمىز باشلاپ بەرگەن، ئەجدادلىرىمىزنىڭ تەۋەرۈك مىراسى — مەشرەپنى ئاۋستىرالىيەدە باشلاپ زور نەتىجىلەرگە ئېرىشتى. ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننى دۆلەت تېررورلۇق سىياسىتى بىلەن قانلىق تۆمۈر تاپىنى ئاستىدا يەنچىپ كېلىۋاتقان كوممۇنىست خىتاي جاللاتلىرى 1997 - يىلى غۇلجا قانلىق ۋەقەسىدىن كېيىن ئون مىڭلىغان ياشلارنى تۇتقۇن قىلىپ، ئۆلتۈرۈپ، قىرغىن قىلىپ، ئۇنىڭدىن يىلى 10 - ئاينىڭ 17 - كۈنى چاپچالدىكى سۈ تۈرمىسىدە مەشرەپ ھەرىكىتىنىڭ ئۇلۇغ يېتەكچىلىرىدىن بىرى بولغان ئابدۇخېلىل ئابدۇمجىتنى قاتتىق قىيىن - قىستاقلاردىن كېيىن شېھىد قىلدى. بۇ پاجىئەدىن خەۋەر تاپقان ئاۋستىرالىيەدىكى مەشرەپ ئەھلى ئادىلايدى، سىدنىي، مېلبورنلاردىن بولۇپ، چوڭ - كىچىك 70 كىشىنىڭ ئىشتىراك قىلىشى بىلەن « N S W » بىلەن ۋىكتورىيەنىڭ چېگرىسىغا جايلاشقان ئوۋنىس جىلغىسىدىكى Walley Homestad دەم ئېلىش لاگىرىدا ئۆزلىرىنىڭ مەشرىپىنى باشلىدى.

بىرلەشمە مەشرەپ نەق 30 كۈنلۈك ئۇلۇغ رامزان ئېيى تۈگەپ، روزا ھېيتىنىڭ بىرىنچى كۈنىگە توغرا كەلدى. مەشرەپ ئەھلى 2000 - يىلى 27 - دېكابىر كۈنى تاڭ سەھەردە بىر قانچە يۈز كىلومېتىر يول يۈرۈپ، مېلبورندىكى ئىمام ئەلى مەسجىدىگە بېرىپ ھېيت نامىزىنى ئوقۇپ، بىر - بىرىنىڭ روزا ھېيت بايرىمىنى تەبرىكلەشتى ۋە شۇ كۈنى كەچتە بىرلەشمە مەشرەپ رەسمىي باشلاندى. دەم ئېلىش زالىدىكى كونفرانس سالونىنىڭ تۆرىگە چىرايلىق قىلىپ ئۇيغۇرچە ۋە ئېنگلىزچە تىللاردا « ئاۋستىرالىيەدە شەرقىي تۈركىستان مەشرىپى » دېگەن خەتلەر يېزىلغان پىلاكات ئېسىلغان، پىلاكاتنىڭ ئوڭ تەرىپىگە ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئاي - يۇلتۇزلۇق كۆك بايرىقى، سول تەرىپىگە ئاۋستىرالىيە دۆلەت بايرىقى ئېسىلغان ئىدى.

يىگىت بېشى مەشرەپنىڭ باشلانغانلىقىنى ئېلان قىلغاندىن كېيىن ئىمام سەيپىدىن 1997 - يىلىدىكى غۇلجا قانلىق ۋەقەسى، ئۇنىڭدىن ئىلگىرى ۋە كېيىن كوممۇنىست خىتاي جاللاتلىرى تەرىپىدىن ۋەتىنىمىزنىڭ ئازاتلىقى يولىدا شېھىد قىلىنغان ئابدۇخېلىل ئابدۇمجىت باشلىق شېھىدلارنىڭ روھىغا ئاتاپ خەتمە قۇرئان قىلدى ھەم مەشرەپ رەھبەرلىرى تەرىپىدىن ۋەتىنىمىزنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى ھەققىدە تەسىرلىك قىلىپ قىسقىچە مەلۇماتلار بېرىلدى.

بىرلەشمە مەشرەپ ئۆزىنىڭ كۆڭۈلتۈگە ئاساسەن كەچتە مەشرەپ ئويۇشتۇرسا، كۈندۈزلىرى ھەر خىل سپورت مۇسابىقىلىرى، باللارنىڭ يىغىلىش ئويۇنلىرى، ئەتراپتىكى مۇھىت بىلەن تونۇشۇش، تاغلارغا چىقىش، تارىخىي ئورۇنلارنى زىيارەت قىلىش پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ باردى. 28 - دېكابىر مەشرەپ ئەھلى بىرايت ناھىيىسىنى ئايلىنىپ، بۇففالو تېغىنى ساياھەت قىلغان بولسا، 29 - دېكابىر كۈنى ئاۋستىرالىيە بويىچە 1886 مېتىرلىق 3 - ئېگىز تاغ خوتىسخام تېغىغا چىقتى.

بۇ ئەتراپتىكى يېشىل تاغلار، گۈزەل جىلغا سايلار، قويۇق ئورمانلار، ئىنىق كۆللەر، ئىللىق تاغ ھاۋالىرى مەشرەپ ئەھلىنىڭ كۆڭلىنى يايرىتىپ، خوشال ھېسلارغا چۆمۈلدۈرگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار يەنىلا باسقۇنچى دۈشمەن زۇلمى ئاستىدا قالغان سۆيۈملۈك ۋەتىنى شەرقىي تۈركىستاننىڭ كەڭ سايلىرى، ئورۇمچىنىڭ بوغدا كۆللىرى، ئۇچتۇرپاننىڭ گۈزەل يايلاقلىرى، قەشقەرنىڭ مۇڭلۇق باغلىرى ھەتتا تەكلىماكاننىڭ دەشت - چۆللىرى بىلەن ئۇنىڭدا ئۆسكەن شۇۋاقلىرى ھەققىدە ئۇزاق - ئۇزاق سۆزلىشىپ، ۋەتەندىكى قېرىنداشلىرىنى سېغىنىپ ئەسلەشتى.

بىرلەشمە مەشرەپنىڭ 3 - كۈنى كەچتە يېپىلىش مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلۈپ، مەشرەپنىڭ ئۇتۇغلۇق ئۆتكەنلىكىنى، بۇندىن كېيىنمۇ ۋەتەنداشلار ئۆز ئارا ئىتتىپاقلىقنى ئىلگىرى سۈرۈشنى، مىللىي مەۋجۇتلۇقىمىزنى ساقلاش ۋە شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى يەنىمۇ يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرۈش ئۈچۈن ھەر يىلى بىر قېتىم « بىرلەشمە مەشرەپ » ئۆتكۈزۈشنى نىيەت قىلىشتى.

2001 - يىلى 1 - ئاينىڭ 9 - كۈنى
(لىۋىرپول — سىدنىي)

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ ئىنسان ھەقلىرى دوكلاتى خىتاي مەتبۇئاتلىرىدا كۈچلۈك ئىنكاس قوزغىدى

مىللىي قۇرۇلتاي قارمىقىدىكى « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » تەرىپىدىن ھازىرلىنىپ تارقىتىلغان « شەرقىي تۈركىستاندا ئىنسان ھەقلىرى » ناملىق ئومۇمىي دوكلات شاڭگاڭ ۋە چەتئەللەردىكى خىتاي مەتبۇئاتلىرىدا كۈچلۈك ئىنكاس قوزغىدى.

ئۆتكەن يىلىنىڭ باشلىرىدا « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » ۋەتەندىن ئالغان ئاخبارات - ئۇچۇرلار ۋە قولغا چۈشۈرگەن خىتاينىڭ مەخپىي ھۆججەت - ماتېرىياللىرىغا ئاساسلىنىپ تۇرۇپ، خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ئىنسان ھەقلىرى ئاياغ ئاستى قىلىنىشلىرى ھەققىدە ئومۇمىي بىر دوكلات ھازىرلاپ چىقىپ، بۇ دوكلاتنى دەسلەپكى قەدەمدە ئېنگلىزچە، نېمىسچە ۋە تۈركچە تىللاردا پۈتۈن دۇنياغا تارقاتقان ئىدى. يېقىندا مەزكۇر دوكلات « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ شۆبىتىسىدە ئورۇنلۇق ۋەكىلى دىلشات رىشىت ۋە كۈرەش كۆسەنلەر تەرىپىدىن خىتايچىغا تەرجىمە قىلىنىپ تارقىتىلغان ئىدى. بۇ دوكلاتنىڭ خىتايچە نۇسخىسى تارقىتىلغاندىن كېيىن، شاڭگاڭدا نەشر قىلىنىۋاتقان خىتايچە « كەيفاڭ » ژۇرنىلى دوكلاتنىڭ تولۇق تېكىستىنى ئېلان قىلدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە بۇ دوكلاتنىڭ تولۇق تېكىستى ئامېرىكىدا چىقىۋاتقان « چوڭ - كىچىك پايدىلىنىش خەۋەرلىرى » نىڭ ئىنتېرنېت سەھىپىسىدىمۇ ئېلان قىلىنغان. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە شاڭگاڭ، تەيۋەن ۋە چەتئەللەردىكى خېلى كۆپلىگەن خىتايچە گېزىت - ژۇرناللارمۇ يۇقارقى دوكلاتنىڭ بەزى پاراگرافلىرىنى ئۈزۈپ خەۋەر قىلغان.

شاڭگاڭدىن كەلگەن خەۋەرلەرگە قارىغاندا، يۇقارقى دوكلات « كەيفاڭ » ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن ئىنتايىن كۈچلۈك غۇلغۇلا قوزغىغان. ھەتتا « شىنخۇا ئاخبارات ئاگېنتلىقى » مۇ مەزكۇر دوكلات مۇناسىۋىتى بىلەن باياناتلار ئېلان قىلىپ، دوكلاتتا يەر ئالغان پاكىتلارنى قارىلاشقا تىرىشقان.

« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » تەرىپىدىن ئېلان قىلىنغان يۇقارقى دوكلات « ئۇچقۇن » ۋە « ئىستىقلال » گېزىتلىرىنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى پەرھات يورۇڭقاش تەرىپىدىن قەلەمگە ئېلىنغان ئىدى.

(بېشى 4 - بەتتە)

ئاممىسىغا شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەشتىن ئىبارەت تەبىئىي ھوقۇققا ئىگە ئىكەنلىكىنى، ئۇيغۇرلارنىڭ مۇستەقىللىقنى قولغا كەلتۈرۈش ھەرىكىتىنىڭ بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئىنسان ھەقلىرى باياننامىسىدا كۆرسىتىلگەن قائىدىگە ئۇيغۇن ھەرىكەت ئىكەنلىكىنى، شەرقىي تۈركىستاندا مۇستەقىل دۆلەت قۇرۇشتىكى مەقسىدىمىزنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى خەلقلەرنىڭ كىشىلىك ھوقۇقىنى قوغداش ۋە بۇ رايوندىكى مىللەتلەرنىڭ مەدەنىي، ئىجتىمائىي تۇرمۇشىنى ئۇلارنىڭ ئىرادىسى بويىچە تەرەققىي قىلدۇرۇپ، ئۇيغۇرلارنىڭ دۇنيا مىللەتلىرى ئائىلىسىدىكى تەڭ ھوقۇقلۇق ئورنىغا كاپالەتلىك قىلىش ئىكەنلىكىنى تەشۋىق قىلىش كېرەك. مانا شۇنداق قىلغاندىلا ئۆز - ئارا زىددىيەتلەرنى ئازايتىپ، يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان توقۇنۇشلارنىڭ ئالدىنى ئالغىلى، شۇنداقلا شەرقىي تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىقنى تېنچلىق ئۇسۇلى بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدۇ.

ئۆۋەتتە خىتاي كوممۇنىستلىرى تەرىپىدىن تەلەپپۇز قىلىنىۋاتقان ئاتالمىش « شىنجاڭ » نىڭ تارىختىكى ئەسلى نامى « شەرقىي تۈركىستان » بولۇپ، « شىنجاڭ » دېگەن بۇ ئۇقۇم « يېڭىدىن بويسۇندۇرۇلغان تۇپراق » دېگەن مەنىنى بىرىدۇ، بۇ نام ئارقىلىق ئۇيغۇرلار كەمسىتىلىپ كەلمەكتە. 1992 - يىلى ئىستانبولدا چاقىرىلغان ئۇنجى ئۆۋەتلىك « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ خىتابنامىسىدا « ۋەتىنىمىزنىڭ نامى شەرقىي تۈركىستان » دەپ ئېنىق كۆرسىتىلگەن ئىدى. مەن بارلىق خىتاي دېموكراتىك تەشكىلاتلىرى ۋە شەخسلىرىنىڭ خەلقىمىز ئىختىيارلىنىپ كەلگەن بۇ نامنى قوبۇل قىلىشنى ۋە ئۇنى قوللىشىنى ئۈمىت قىلىمەن. مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىنى قوللايدىغان دېموكراتىك خىتاي، ھەرقانداق بىر ئۇيغۇرنىڭ « شىنجاڭ » دېگەن مۇستەملىكە تۈسىنى ئالغان بۇ نامنى قوبۇل قىلمايدىغانلىقىنى تونۇپ يېتىشى، شۇنداقلا شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ تولۇق مۇستەقىللىقتىن باشقا ھېچقانداق بىر سىياسىي گەۋدىگە كىرىشنى خالىمايدىغانلىقىنى ئېنىقمۇ ياخشى چۈشىنىپ يېتىشى لازىم.

شۇنى ئىنكار قىلىشقا بولمايدۇكى، خىتاينىڭ دېموكراتىيەلىشىشى بىلەن شەرقىي تۈركىستاننىڭ مەسىلىسىنىڭ ھەل قىلىنىشىنى بىر - بىرىدىن ئايرىپ قاراشقا بولمايدۇ. پەقەت خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتى مىللىي شوۋىنىستىك ئىدىيىسىدىن ۋاز كېچىپ، مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىنى ئېتىراپ قىلغان ۋە ئۇنىڭغا ھۆرمەت قىلغاندىلا، ئاندىن ئۇيغۇر، موڭغۇل، تىبەت خەلقلىرىنىڭ مىللىي ئازاتلىق ھەرىكەتلىرى بىلەن ھەقىقىي يوسۇندىكى ھەمكارلىقنى يولغا قويالايدۇ. مەن يېڭى بىر يىل ھارپىسىدا ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىغا ئۆز - ئارا ھۆرمەت قىلغان ئاساستا، كۆپچىلىكنىڭ قولنى قولغا بېرىپ ھەمكارلىشىپ، كىشىلىك ھوقۇقنى، دېموكراتىيەنى ۋە مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىنى قولغا كەلتۈرۈش سېپىدە خىتاي كومپارتىيەسىگە قارشى سىياسەت ۋە تاكتىكىلارنى تۈزۈپ چىقىشنى تەكلىپ قىلىمەن.

2000 - يىلى 12 - ئاينىڭ 7 - كۈنى (بون)

ئاۋۋال ۋەتەن ۋە قۇرئان ، ئاندىن ئانا ۋە جانان

شېھىد ئابدۇشۈكۈر نۇرۇللا توغرىسىدا

(ئەسلىمە)

شۆھرەت ھوشۇر (ئامېرىكا)

بۈگۈن (25 - يانۋار) غۇلجا ناھىيىسىدە بۆلگۈنچىلىك « جىنايىتى » بىلەن ئۆلۈم جازاسىغا بۇيرۇلغان 6 نەپەر قېرىندىشىمىزنىڭ شېھىد قىلىنغانلىقىنىڭ ئىككى يىل توشقان كۈنى. مەن ئۇلاردىن شېھىد ئابدۇشۈكۈر نۇرۇللانىڭ يېقىن ئارىلىشىپ ئۆتكەن دوستى ھەم ساۋاقدىشى بولۇش سۈپىتىم بىلەن، مەرھۇم ھەققىدىكى ئەسلىمەمنى كۆپچىلىكنىڭ دىققىتىگە سۇندۇم. ئەسلىمىدە مەرھۇمنىڭ ئەمەلىي پائالىيەتلىرى ئۈستىدە توختالمىدىم (بۇنى تىلغا ئېلىشنى ھازىرچە پايدىسىز دەپ قارىدىم). پەقەت ئۇنىڭ كىشىلىكى ۋە پىكىرلىرى ھەققىدىلا توختۇلۇپ ئۆتتۈم. ئەسلىمىنى يېزىشتا ھەرقانداق مىللىي ۋە غەيرى مىللىي تەشكىلاتلارنىڭ پرىنسىپلىرىنى ئەمەس، مەرھۇمنىڭ پىكىرلىرىگە بولغان سادىقلىقنى ئاساسى ئۆلچەم قىلدىم.

ئابدۇشۈكۈر ئىلى پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ خىمىيە فاكۇلتېتىنى 1987 - يىلى پۈتتۈرگەن بولۇپ، غۇلجا ناھىيىلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئوقۇتقۇچىسى ئىدى. مەرھۇم ئۆز كەسپىدە، ئوخشاش تەھسىلدىكى دوستلىرىمىزغا نىسبەتەن ئالاھىدە يۇقۇرى مەلۇماتلىق بولۇش بىلەن بىرگە، ئۇنىڭ دىن، پەلسەپە ۋە پسىخولوگىيە ئىلىملىرىدىنمۇ ئەتراپلىق مەلۇماتى بار ئىدى. مەرھۇم يەنە بوكسىر ماھىرى ئىدى (ئابدۇشۈكۈر بۇ ھۈنەرنى ئالىي مەكتەپتە ئىشتىن سىرت ئېچىلغان بىر كۇرسقا قاتنىشىپ ئۆگەنگەن ۋە مەكتەپ پۈتتۈرۈش مۇراسىمىدا ماھارەت كۆرسىتىپ بىرىنچىلىككە ئېرىشكەن ئىدى). شۇڭا مەرھۇمنىڭ دائىملىق سۆھبەتداشلىرى ئىچىدە ھەر ساھەدىكى زىيالىي ياشلار، تالىپلار بولۇش بىلەن بىللە، بىر قىسىم شەھەر سوراپ يۈرگەن جەمىيەت ياشلىرىمۇ بار ئىدى.

ئابدۇشۈكۈر ئادەتتە ئاز گەپ قىلاتتى، مۇنازىرە ۋە تالاش - تارتىشلاردىن ئۆزىنى قاچۇراتتى. ئەمما جىددى ۋە پرىنسىپال مەسىلىلەردە سۆز ئۆۋېتىنى بىر مىنۇتمۇ كېچىكتۈرمەيتتى، بىر ئېغىز گەپنىمۇ كەم قالدۇرمايتتى. ئورۇق، ئېگىز بوي، قارا قاش، قاڭشارلىق كەلگەن بۇ دوستىمىز ئۆزىنىڭ ئەقلىي ۋە ئەخلاقىي سۈپەتلىرى بىلەن بىللە، كېلىشكەن تەقى - تۇرقى بىلەنمۇ ئوتتۇز ئوغۇلنىڭ بىر گۈلى، سورۇنلىرىمىزنىڭ تاجى ئىدى.

1994 - يىلى ئابدۇشۈكۈر ئىككىمىز ئۈرۈمچىدىكى ئاتاغلىق مىللەتپەرۋەر زىيالىي، ئۇيغۇر مەدەنىيتى تارىخچىسى نىزامىدىن ھۈسەيىن ئەپەندىنى زىيارەت قىلدۇق (بۈگۈنكى « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى دولقۇن ئەيسانىڭ پىكىر ئۇستازلىرىدىن بىرى بولغان بۇ كىشى 1998 - يىلى ۋاپات بولغان). نىزامىدىن ئەپەندى: « ھە قاراقچىلار نىمگە كېلىشتىڭ مېنىڭ ئۆيۈمگە؟ » دىدى چاقچاق ئارىلاش. « ھەقىقەت ئىزدەپ كەلدۇق! » دىدى ئابدۇشۈكۈر سوئالغا جىددى جاۋاپ بېرىپ. « بىر مىليارد نوپۇس، نەچچە مىليون ئەسكەر » دەپ گەپ باشلىغان نىزامىدىن ئەپەندى بىرقاتار قاتتىق ئۆمتىسزلەندۈرگۈچى گەپلەرنى قىلغاندىن كېيىن « ئاۋۋال جان ئاندىن جانان دىگەن گەپ بار » دەپ سۆزىنى خۇلاسىلىدى. « نىزامىدىنكا، بىزدىن ئىمتاھان ئالماڭ » دىدى ئابدۇشۈكۈر (ئەسلىدە نىزامىدىن ئەپەندىنىڭ ئۆزىدىن يول سوراپ كەلگەن ياشلارغا ئالدى بىلەن مۇشۇنداق سەلبى تەشۋىق ئېلىپ بېرىپ، ئەقىل ۋە ئىرادىسىنى سىنايدىغان ئۇسۇلى بار ئىكەندۇق). « بىز ئاۋۋال جان ئاندىن جانان يولىنى ئەمەس، ئاۋۋال ۋەتەن ۋە قۇرئان ئاندىن ئانا ۋە جانان يولىنى تاللىدۇق، بىز پەقەت قىلماقچى بولۇۋاتقان ئىشىمىزغا سىزنىڭ پىكرىڭىزنى ئېلىپ باققىلى كەلدۇق » . « ئاز - تولا تەربىيە كۆرگەندىن كېيىن ھاياجانلىنىپ گەپ قىلىش ئاسان » دىدى نىزامىدىن ئەپەندى: « مۇشۇ كەسكىنلىكىڭنى، جىددىي پوزىتسىيەڭنى قولۇڭغا كويزا سېلىنىۋاتقان، مىلتىقنىڭ ئۇچى كۆكسۈڭگە قادىلىۋاتقان چاغدىمۇ ساقلاپ قالالامسەن؟ » . « بۇ سوئالىڭىز ئېغىز ئارقىلىق جاۋاپ بېرىدىغان سوئال ئەمەس! » دەپ جاۋاپ بەردى ئابدۇشۈكۈر. مەرھۇمنىڭ سوتتىغا قاتناشقۇچىلارنىڭ، ئۇنىڭ ئۇ كۈنكى روھى ھالىتى ھەققىدىكى تەرىپى مۇنداق: « ئابدۇشۈكۈر بۇ كۈنى تويغا كېتىۋاتقاندەك تېتىك ». دىمەك ئابدۇشۈكۈر مەزكۇر سوئالغا، دىگىنىدەك ئېغىز ئارقىلىق ئەمەس، ئەمەلىي ھەرىكىتى ئارقىلىق جاۋاپ بەردى!

1994 - يىلى كۈزدە ئابدۇشۈكۈر بىلەن شاڭخەيدە ئىدۇق، بىرقانچە ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى بىلەن سۆھبەتلىشىپ ئولتۇرغان بىر سورۇنىمىزدا بىر ئوقۇغۇچى ئابدۇشۈكۈردىن: « ئابدۇشۈكۈركا، سىزنىڭچە بەخت دىگەن نىمە؟ » دەپ سورىدى. ئابدۇشۈكۈر بۇ سوئالغا دەسلەپ چاقچاق ئارىلاش جاۋاپ بەردى: « چىرايلىق ھەم ئەخلاقلىق ئايالىم بولسا، ئوماق ئۈچ بالام بولسا، كۆڭۈلدىكىدەك خىزمىتىم بولسا بەخت دىگەن شۇ مېنىڭچە ». سۆھبەت تېمىمىزنى سىياسىي بىر تېمىغا يۆتكەشكە ئالدىرىغان بۇ ئوقۇغۇچى بايىقى سوئالىنى يەنىمۇ كونكرېتلاشتۇردى: « ئەگەر ئەشۇ ئىللىق ئائىلىڭىز ئالدىدىكى مەسئۇلىيەتلىرىڭىزنى ئادا قىلالمايدىغان ئەھۋالدا بولۇپ قالسىڭىزچۇ؟ مەسىلەن ئايالىڭىز كېسەل تارتىپ ياتقاندا داۋالاتقۇدەك پۇلىڭىز بولمىسا، ھەتتا بالىلىرىڭىز قوسىغى ئېچىپ نان دىگەندە بەرگىدەك نېنىڭىز بولمىسا؟ ». بۇ ئارىدا بۇ ئوقۇغۇچىنىڭ خوتەنىنىڭ چەت بىر يېزىسىدىن ئىكەنلىكىنى سۆھبەتداشلىرىمىزدىن بىرسى قىستۇرۇپ ئۆتتى. ئابدۇشۈكۈر بۇ سوئالغا بىر ئاز ئويلىنىۋېلىپ جاۋاپ بەردى: « بۇنداق ئەھۋالدا، ئەر كىشى ئۈچۈن بەخت دىگەن چوڭراق جىنايەتتىن بىرنى ئۆتكۈزۈپ تۈرمىدە يېتىش! ». بايىقى ئوقۇغۇچى سوئالىنى داۋاملاشتۇردى: « ئەگەر سىز شۇ ئاتالمىش جىنايەت بىلەن تۈرمىدە ياتقىنىڭىزدا باشقىلارمۇ سىزنى جىنايەتچى دەپ ئەيىپلەپ قالسىچۇ؟ » . « باشقىلار دىگىنىڭ كىم؟ » دەپ سورىدى ئابدۇشۈكۈر. « دۇنيا جامائىتى » دەپ ئىزاھلىدى ئوقۇغۇچى. « بۇنداق چاغدا بەخت دىگەن قولۇڭدىن كەلسە يەر شارىغا ئوت قويىۋېتىش! » دەپ جاۋاپ بەردى ئابدۇشۈكۈر بۇ نۆۋەت ھاياجان ئارىلاش. ئابدۇشۈكۈرنىڭ بۇ يەردە دىمەكچى بولغان مەقسىدى مۇنداق ئىككى مەسىلە ئىدى: بىرى، ياشاش ھوقۇقىمىز ھەممىدىن ئۈستۈن، جامائەت پىكرىگە بويسۇنۇش بۇ ھوقۇقتىن ۋاز كېچىش بەدىلىگە بولماسلىقى كېرەك. ئىككىنچى، ھەق - ھوقۇقىمىزنى قوغداش ئۈچۈن قولىمىزدىن كەلگەنلىكى قارشىلىقنى كۆرسىتىشىمىز كېرەك. ئەمما ئابدۇشۈكۈرنىڭ بۇ يەردىكى مەقسەتنى ئىپادىلەش ئۇسۇلى كۆپۈنچىمىزگە بىر ئاز قوپال تۇيۇلدى. بۇ ئەھۋالنى بايقىغان ئابدۇشۈكۈر يۇقارقى سۆزلىرىگە سۆھبەت ئوتتۇرىسىدا ئىزاھات بەردى. بۇ چاغدا سۆھبەت تېمىسى مۇجاھىد ئىدرىسخان ئۆمەر ۋە ھىممەت تالىپلار ئېلىپ بارغان پارتىلىتىش ھەرىكەتلىرىنىڭ ئىچكى - تاشقى تەسىرلىرى ئۈستىدە بولۇۋاتاتتى. « دۇنيا جامائىتىنىڭ پىكرىگە، خەلقئارا قانۇنلارغا بويسۇنۇش مەجبۇرىيىتىمىز بار، چۈنكى يەر شارىدا بىرلىكتە ياشاۋاتقانلىقىمىز ئۈچۈن. ئەمما بۇ شەرتسىز ئەمەس، بەلكى ئىنسان سۈپىتىدە ئېتىراپ قىلىنىش شەرتى ئاستىدا. بۇ ئېتىراپ سۆزدە ئەمەس، ئىنسانىي ھەق - ھوقۇقلىرىمىزنى قوغداش كۈرىشىمىزنىڭ ئەمەلىي قوللىنىشىدا (دەستەكلىنىشىدە) ئىسپاتلىنىدۇ. مۇجاھىدلىرىمىز ئېلىپ بېرىۋاتقان پاراكەندىچىلىك ئۇرۇشىنى (ئابدۇشۈكۈر پارتىلىتىش ھەرىكەتلىرىنى پاراكەندىچىلىك ئۇرۇشى دەپ ئاتايتى) ئەيىبلىمەكچى بولغانلار، بۇ تەنقىدىدىن ئاۋۋال نەچچە يىللاردا سوۋىت ئىتتىپاقىنىڭ قىلغىنىدەك ئەسكىرىي بىر ياردەم بېرىشى كېرەك، ھەرقانداق شەكىلدىكى قوراللىق ھەرىكەتنى ئەيىبلىمەكچى بولغانلار ئاۋۋال خىتاي ھۆكۈمىتىنى داۋاگەر مىللەتلەر بىلەن بىر ئۈستەل ئۈستىگە ئەكىلىشى كېرەك. ئۇلارنىڭ ھېچبىرىنى قىلماي تۇرۇپ، خەلقىمىزنىڭ ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي ئىمكانلىرىنىڭ چەكلىكلىكى سەۋەبىدىن تاللاشقا مەجبۇر بولغان كۈرەش يولىنى ئالىلىقانداق جىنايى نام بىلەن ئاتاپ ئەيىبلەش، ئۇيغۇرلار يەر يۈزىدىن يوقالسۇن دىگەندىن باشقا نەرسە ئەمەس. مانا بۇنىڭ ئۆزى تېررورلۇق ».

1994 - يىلى پىشقەدەم ئىنقىلاپچىلىرىمىزدىن بىرىنى زىيارەت قىلدۇق، ئابدۇشۈكۈرنىڭ ئۇيغۇر جەمىيىتىنىڭ سىياسىي، ئىجتىمائىي مەسىلىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ھەل قىلغۇچ چارىسى توغرىسىدىكى پىكىرلىرىنى ئاڭلىغان ۋە ئۇنىڭ بىر قىسىم ئەمەلىي پائالىيەتلىرىدىن خەۋەردار بولغان ساھىبخان ئاكىمىز بىزگە ئىلھام بېرىپ مۇنداق دىدى: « ئۈكىلىرىم، ئوت يۈرەك باللار ئىكەنسىلەر، سىلەردىن بىر ئىش چىققۇدەك، سىلەرگە ئاللاھتىن ئۇتۇق تىلەيمەن ». بۇ يەردە « ئۈكىلىرىم » دەپ كۆپلۈك قوشۇمچىسى قوللۇنۇلغۇنى ئۈچۈن مەن بىر ئاز بىئارامىلىق ھېس قىلىپ، ئابدۇشۈكۈرگە دىدىم: « ئاداش، ئوت يۈرەك دىگەن بۇ سۈپەت سەل ئۇشۇق بولۇپ كەتتىمۇ قانداق، بۇ ھەقتە كىچىككىنە ئىزاھات بېرىپ قويامدۇق؟ ». « ياق ئۇشۇق كەتمىدى » دىدى ئابدۇشۈكۈر كېيىنچە. ئابدۇشۈكۈر بۇ سۆزىگە كەچتە ياتاقتا قايتىپ بارغاندىن كېيىن ئىزاھات بەردى: « بۈگۈن ۋەتەن - مىللەت داۋاسىغا ئىشتىراك قىلغانلا ئىنسان ئوت يۈرەك ئىنسان، چۈنكى بىزنىڭ دۈشمىنىمىز نورمال بىر دۈشمەن ئەمەس »، ئۇ، خىتاي مۇستەملىكىچىلىكىنىڭ مۇنداق ئۈچ خىل ئۆزگىچىلىكىنى يۇقارقى ھۆكۈمگە ئاساس قىلىپ كۆرسەتتى: « دۇنيانىڭ يېقىنقى زامان تارىخىدىكى مۇستەملىكىچىلىك ھەرىكەتلىرىنىڭ ھەممىسى سانائەت تەرەققىياتىنىڭ مەھسۇلى، مەسىلەن غەرپ مۇستەملىكىچىلىكىنىڭ مەنبەسى خام ئەشيا ۋە ئەرزان ئەمگەك كۈچى ئىزدەشتۇر. خىتاي مۇستەملىكىچىلىكىنىڭ مەنبەسى بولسا، نامراتلىقتۇر يەنى ئەمگەك كۈچى (نوپۇس) ئېكسپورت قىلىشتۇر. غەرپ مۇستەملىكىچىلىرى مەلۇم دەرىجىدە قانۇن ئېڭىغا، ھەق - ھوقۇق چۈشەنچىسىگە ۋە شان - شەرەپ تۇيغۇسىغا ئىگە مىللەتلەردۇر. خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى ھوقۇقتىن (سىياسىي مەرتىۋىدىن) باشقا قىممەت ئۆلچىمىگە چۈشەنمەيدىغان، مەنتىق لۇغىتىدە ئىنسان ھەقلىرى ئۇقۇمى بولمىغان، ئۇزۇن ئەسىرلىك قۇللۇق ۋە نامراتلىق ھاياتى سەۋەبىدىن نومۇس تۇيغۇسى ئاجىزلىشىپ كەتكەن بىر قەۋمدۇر. دۇنيادىكى ھېچبىر مۇستەملىكىچى مەھكۇم مىللەتكە خىتايدەك نوپۇس تەھدىدى ئېلىپ كەلگەن ئەمەس. دىمەك دۈشمىنىمىز ئاچ، قالاق ۋە كۆپ نوپۇسلۇقتۇر.

بۇنداق دۈشمەن بىلەن داۋالىشىش سىلىق يول، يۇمشاق ۋاستە بىلەن مۇمكىن بولمىغىنىدەك، مۇنداق داۋاغا ئىشتىراك قىلىش كىشىلەردىن يالغۇز ئەقىل ساھىبى ئەمەس ھەم ۋىجدان ساھىبى بولۇشىنى، يالغۇز بىلىم ئىگىسىلا ئەمەس ھەم ئىمان ساھىبى بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. شۇڭا مەن بۇ داۋاغا چىن يۈرىكىدىن قېتىلغان بارلىق كىشىلەرنى ئوت يۈرەك كىشىلەر دەپ قارايمەن ».
ئابدۇشۈكۈرنىڭ بۇ كۈنكى پاراڭلىرىدىن تەسىرلەنگەن ئارىمىزدىكى بىر شائىر دوستىمىز ئابدۇشۈكۈرگە ئاتاپ بىر شېئىر يېزىپ چىقتى:

ئوت يۈرەك

(بىر دوستۇمغا)

كۆپ سىنىڭ قەلبىڭدە ئارمان ئوت يۈرەك،
يانىدۇ قەلبىڭدە گۈلخان ئوت يۈرەك،
قىلدى تۆھمەت شۆھرىتىڭگە، بىۋاپا —
پەيلى شەيتان، خۇمسى دەۋران ئوت يۈرەك!

ھە، بۈگۈن كۆڭلى جاھاننىڭ قاپ - قارا،
يانسەن ئاتەش بولۇپ زۇلمەت ئارا،
بىر چېلىشماستىن ساقايماس بۇ يارا،
ھەر خىتابىڭ بىزگە پەرمان ئوت يۈرەك!

سەن ئىشەن ھەقنىڭ ئۇزۇندۇر ئارقىنى،
سەن ئىشەن ئىزدەيدۇ غەمخورلۇق سېنى،
قىينىيالماس ئەندى يالغۇزلۇق سېنى،
بولمىغىن ھالى پەرىشان ئوت يۈرەك!

شائىر دوستىمىز بۇ شېئىرنى ئابدۇشۈكۈرنىڭ تەلىۋىگە ئاساسەن، ھۆكۈمەت تەرىپىدىن زىيانكەشلىككە ئۇچرىغان بىر پىشقەدەم ئۇستازغا تۇغۇلغان كۈنى سوغىتى سۈپىتىدە تەقدىم قىلدى. شېئىرنىڭ ماۋزۇسىمۇ « جان بوۋا » دەپ ئۆزگەرتىلدى.

ئابدۇشۈكۈر مەلۇم ئىش تۈپەيلىدىن 1995 - يىلى يىل بېشىدا بىر نۆۋەت خەتەرلىك ئەھۋالغا دۇچ كەلدى. بۇ سەۋەپتىن دوستلىرىمىز ئابدۇشۈكۈر بىلەن شائىر دوستىمىز ئىككىسىگە چەتئەلگە چىقىپ كېتىش تەكلىۋىنى بەردى. ھەتتا ئۇلارنىڭ پاسپورتلىرىمۇ پۈتتى. بۇ ئىككىسى ئۇزۇن ئويلاشقاندىن كېيىن ھاياتى جىددىي بىر تەھلىكىگە دۇچ كەلمىگىچە چەتئەلگە چىقماسلىق قارارىنى بەردى. بۇ ھال خۇددى شائىر دوستىمىز بۇنىڭدىن بىر قانچە يىل ئاۋۋال يازغان بىر شېئىرىدىكى ۋەتىنىگە خىتابەن ئېيتقان مۇنۇ سۆزلىرىنىڭ ئىجراسى ئىدى:

گاھ قولۇڭدىن يەسمۇ تالقان،
ئۆكۈنمەيمەن، مەن ھامان رازى.
ياۋ ئوقىغا قىل مېنى قالقان،
ئۆلسەم شېھىت، ئۆلمىسەم غازى!

ئابدۇشۈكۈر ئۈنجى قېتىم، 1996 - يىلى 6 - ئاينىڭ 28 - كۈنى شەخسىزدە قولغا ئېلىندى، مەرھۇم بۇ جەرياننى خېتىدە مۇنداق يازىدۇ: « 28 - چېسلا كېچە سائەت 1 دە تۇتۇپ، تاڭ ئاتقۇچە سوراق قىلدى. تاڭ ئاتقاندا ئۈرۈمچىدىن 4 ساقچى كېلىپ ئۈرۈمچىگە ئېلىپ كەتتى. ئۇ يەردە ئىككى كۈن سوراق قىلدى.. سوراقتىن كېيىن ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەگرىتىگاھ تارماق رايون تۈرمىسىگە 3 كۈن قاماپ قويدى. مەن ياتقان كامېرادا (3 - كامېر) 8 ئۇيغۇر، بىر قازاق بار ئىكەن، بۇ باللارنىڭ ئالدىغا بىر يىل ئارقىسىغا 3 ئاي بوپتۇ، كۆپىنچىسى سوراپمۇ باقماپتۇ... بۇلارغا بىر كۈندە ئىككى ۋاق تاماق بېرىدىكەن، ئەتىگىنى سۇغا قوناق ئۇنىنى چېلىپ بېرىدىكەن، سائەت 4 بولغاندا قايناق سۇغا بەسەيلەرنى كۆتىگى بىلەنلا توغراپ (سېلىپ) قاينىتىپ بېرىدىكەن، ھە راست، بىردىن ۋە بىردىن مومىسى بار. ھەرقانداق ئادەم بۇ يەرگە كىرىپ بىر - ئىككى ئاي تازا ئورۇقلاپ ئاندىن پۈتۈن بەدەن ئىششىشقا باشلايدىكەن، بەزىلەر كۆپتەك ئىششىپ كېتىدىكەن، بۇ يەردە ئۈچ كۈن ياتقاندىن كېيىن غۇلجىغا يانىدۇرۇپ ئەكېلىپ، چاپچال تۈرمىسىگە سولاپ 15 كۈن ئۇدا سوراق قىلدى. بۇ تۈرمىدە مۇسۇلمانلار بىلەن باشقىلارنى ئايرىلاش قامايدىكەن. يېمەك - ئىچمەك، ھەممە نەرسە بىللە... مەن ياتقان كامېرادا ئىككى شىۋە، بىر خىتاي، 2 ئۇيغۇر، بىر قازاق بىللە ياتتۇق. كۈندە غىژ - غىژ جېدەل... تۈرمىگە كىرىپ ئاز ۋاقىتتىن كېيىن جىگەر ئاغرىقى قاتارلىق بىر قانچە ئاغرىقلار تەرەپ - تەرەپتىن ئاۋارە قىلغىلى تۇردى. ئۇلار (ساقچىلار) مېنىڭ ئاغرىقىم بىلەن ئىككى ئايغىچە كارى بولمىدى. كارى بولماسلىق بىلەن ئۆلۈپ قالغانلارمۇ بار ئىكەن، ئاخىرى داۋالاتقىلى ۋىلايەتلىك تۈرمىگە ئېلىپ كەلدى. ئۇ يەردە « دوستلۇق » قا (دوختۇرخانىنىڭ نامى — ئاپتوردىن) ئاپىرىپ كۆرسۈتۈپ، يەنە 14 كۈن ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغۇچە قامىدى. ئاخىرى 9 - ئاينىڭ 25 - كۈنى كېپىللىككە قويۇپ بەردى. (بۇ خەت 1996 - يىلى 1 - ئاينىڭ 13 - كۈنى يېزىلغان بولۇپ، تۈركىيەدىكى چېغىمدا تىجارەتچىلەر ئارقىلىق قولۇمغا تەگكەن ئىدى. بۇ خەت ھازىر قولۇمدا بار). ئابدۇشۈكۈر بۇ نۆۋەت گۇمانغا ئاساسەن تۇتۇلغان بولۇپ، ساقچىلار سوراقتا نەتىجىگە ئېرىشەلمىگەچكە كېپىللىككە قويۇپ بىرىلگەن. مەن مەرھۇم بىلەن چېگرادىن چىقىشتىن بىر كۈن ئاۋۋال (1995 - يىلى 18 - ئۆكتەبىر) گۇاڭجۇدا تۇرۇپ تېلېفوندا خوشلاشقان ئىدىم. بۇ، مەرھۇمنىڭ يېڭى قويۇپ بىرىلگەن ۋاقتى بولۇپ، خۇددى بۇ ئاخىرقى سۆھبىتىمىز بولۇپ قالىدىغانلىقىنى كۆڭلى تۇيغاندەك، « ئۇزۇن بىر پاراڭلىشايلى » دېگەن ئىدى ۋە پارىڭى ئارىسىدا « بۇ نۆۋەت يەنە قولغا ئېلىنىش خەۋپىگە دۇچ كېلىپ قالسام چەتئەلگە چىقىپ كېتىمەن، ئەمما چوڭراق ئىشتىن بىرنى قىلىپ قويۇپ ئاندىن چىقىپ كېتىمەن. شۇڭا چېگرادىن ئامان - ئېسەن چىقىپ كېتىپ قالساڭ (قولۇمدا ساختا پاسپورت بار ئىدى) ھەم تۈركىيەگە بارالىساڭ مېنىمۇ ئوقۇشقا تىزىملىتىپ قوي، ھەربىي سانائەت كەسپىدە ئوقۇيمەن (بولسا) » دېدى. مەن ئابدۇشۈكۈرنىڭ بۇ تەلىۋىنى تۈركىيەدىكى « شەرقىي تۈركىستان ۋەقپى » نىڭ باش كاتىۋى ھامىت كۆكتۈرككە يەتكۈزگەن، بۇ كىشى: « بىزگە ئايرىلغان سانلاردا مۇنداق بىر كەسىپ يوق، ئەمما باشقا كەسىپلەرگە ئورۇنلاشتۇرالايمىز، پاسپورتىنىڭ فوتو كوپىيەسىنى ئەۋەتىپ بەرسۇن » دەپ جاۋاپ بەرگەن ئىدى.

ئابدۇشۈكۈر 30 نەپەر تەشكىلات ئەزاسى بىلەن بىرلىكتە 1997 - يىلى يازدا ئىككىنچى قېتىم قولغا ئېلىنغان، 1999 - يىلى 1 - ئاينىڭ 25 - كۈنى بۇلاردىن ئالتىسىگە ئۆلۈم جازاسى بېرىلىپ ئىجرا قىلىنغان. بىر نەپىرىگە — تەشكىلاتنىڭ مۇئاۋىن يېتەكچىسى پەرھات موللاخۇنغا (شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ماتېماتىكا فاكۇلتېتىنى 1985 - يىلى پۈتتۈرگەن) ئىككى يىل كېچىكتۈرۈپ ئېتىش جازاسى بىرىلگەن.

مەن مەرھۇم ھەققىدىكى بۇ ئەسلىمەمنى مەرھۇمنىڭ بىر قېتىملىق سۆھبىتىمىزدە قىلغان « ئىنقىلاپ دېگەن نېمە؟ ئىنقىلاپچى كىم؟ » دېگەن تېما ئۈستىدىكى مۇنۇ سۆزلىرىنى ئەسلەپ ئۆتۈش بىلەن تاماملايمەن: « ئىنقىلاپ ئالدى بىلەن قولغا قورال ئېلىپ دۈشمەنگە ئوق ئېتىش، ئەمما ئىنقىلاپ بۇلا ئەمەس. بۇ، ئىنقىلاپنىڭ مۇھىم ۋە ئاز بىر قىسمى. بۇنىڭدىن كېيىن ئىنقىلاپ دېگىنىمىز — خەلقئارا سەھنىلەردە، كۈچلۈك دۆلەت ۋە تەشكىلاتلار ئالدىدا مىللەتنىڭ دەردىنى ئاڭلىتىش. ئىنقىلاپچى يالغۇز بۇ ئىككى سەپتىكىلەرلا ئەمەس، بۇ ئىككى سەپتىكىلەرنى ئىقتىسادىي مەنبە بىلەن تەمىنلەۋاتقان تىجارەتچى ۋە كارخانىچىلارمۇ ئىنقىلاپچى. مىللەت بىلەن دۇنيا ئارىسىدا كۆۋرۈكلۈك رول ئويناۋاتقان، مىللەتكە ئۈمىت ۋە ئىشەنچ بەخش ئېتىپ، دۈشمەننىڭ ئەپتى - بەشىرىسىنى ئېچىپ تاشلاۋاتقان تەشۋىقات سېپىمۇ جىددىي بىر ئىنقىلاپ سەھنىسىدە... » مىللىي داۋايىمىزنىڭ بارلىق ساھە ۋە سەپلىرىنى مۇشۇ يوسۇندا تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن ۋە بۇ ساھەلەرنىڭ بىر - بىرىدىن قان ئېلىپ بىرلىكتە ئىلگىرلەيدىغانلىقىنى تەكىتلىگەن ئابدۇشۈكۈر مۇنداق دېگەن ئىدى: « ھەتتا بۈگۈن كوچىدا بىر شېھىتنىڭ بالىسىنى كۆرگەندە، قولىغا ئېلىپ پېشانىسىگە بىرنى سۆيۈپ قويۇش، بىر مەھبۇسنىڭ ئانىسىنى كۆرگەندە تازىم قىلىپ، تەسەللى بېرىپ ئۆتۈشنىڭ ئۆزىمۇ ئىنقىلاپ. چۈنكى، بۇ تۈر ھەرىكەتلەر ئىنقىلاپنىڭ ئۆزلۈكسىز قالماسلىقى ھەتتا تېخىمۇ ھاياجان بىلەن ئالغا ئىلگىرلىشى ئۈچۈن تۈرتكىدۇر. خائىنلىق، يالغۇز مۇجاھىدلىرىمىزنى دۈشمەنگە تۇتۇپ باغلاپ ئاپىرىپ بېرىۋاتقانلار ياكى مەخپىي تەشكىلاتلارنى پاش قىلىپ قويۇۋاتقانلارلا ئەمەس، خائىنلىقنىڭ چوڭى بىلەرمەنلىك ۋە ئەمەلىيەتچىلىك تونىغا ئورۇنۇۋېلىپ تۇرۇپ دۈشمەننى يېڭەلمەس، ئۆزىمىزنى ئاجىز كۆرسىتىدىغان سەپسەتىلىك تەشۋىقاتلار بىلەن مىللەت ئىچىدە ئۈمىتسىزلىك ئۇرۇقىنى چېچىۋاتقانلارمۇ خائىنلاردۇر. بۇنىڭدىن كېيىن خائىنلىق دېگىنىمىز — غەيۋەت - شىكايەت ۋە پىتنە - پاساتچىلىق بىلەن مىللىي بىرلىكنى بۇزۇش ». خائىنلىق ھەرىكەتلىرىنى مۇشۇ تەرىزدە تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن ئابدۇشۈكۈر: « بۈگۈن ۋەتەن - مىللەت ئۈچۈن قىلىنغان بىر ياخشى ئىشنى كۆرۈپ تۇرۇپ ئۇنىڭدىن ئاياپ قېلىنغان چاۋاكمۇ خائىنلىقنىڭ بىشارىتى » دېگەن ئىدى. « قەھرىمان بىر مىللەت پۈتۈن ئەزالىرى بىلەن جەڭگە ئاتلانغان ئەمەس » دەيتتى ئابدۇشۈكۈر: « مۇنداق قەھرىمانلىق ھېكايىلەردە بولۇشى مۇمكىن، ئەمما تارىختا مەۋجۇت بولغان ئەمەس. قەھرىمان مىللەت دېگىنىمىز — بىر قىسىم ئەزالىرى جەڭگە ئۆزىنى ئاتىغاندا، قالغان قىسمى ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ بېرەلىگەن، ھىمايىچى بولۇپ بېرەلىگەن مىللەتتۇر. قەھرىمان مىللەت مىللىي داھىي ۋە مىللىي رەھبەرلىرىگە ئالدىراپ تىل تەككۈزمەيدۇ، شېھىدلىرىنىڭ نامىنى سىمۋوللاشتۇرىدۇ، پائالىيەتلىرىنى داستانلاشتۇرىدۇ، ئائىلە - تاۋابىئاتلىرىنى خار قىلمايدۇ ».

ئابدۇشۈكۈرنىڭ كۆرەش ئىدىيىسىنى يەنە بايىقى شائىر دوستىمىزنىڭ تۆۋەندىكى پارچىسى ئارقىلىق تېخىمۇ يىغىنچاق ۋە ئوبرازلىق ئىپادىلەش مۇمكىن:

ئۆزۈم كىم دەپ سورا ئۆزۈڭگە،
ئۆز - ئۆزۈڭنى ساۋاشىمۇ بىل.
تالاشقاندىن تالاش دۇنيانى،
چىلبۆرىدەك قاپىشىمۇ بىل!

25 . 01 . 2001 (ئامېرىكا - ۋاشىنگتون)

(بېشى 3 - بەتتە)

تۈركىستاندىكى دىنىي ساھە بىلەن مىللىي مائارىپ ساھەسىگە قاراتقان بېسىمنى ماس قەدەم بىلەن ھەسسىلەپ ئاشۇرۇشقا باشلىغانلىقى، خىتاي مەركىزىي ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇيغۇر خەلقىنى يېقىن كېلەچەكتە ئاسسىمىلاتسىيە قىلىپ يوقۇتۇش ئۈچۈن كەسكىن قارارغا كەلگەنلىكىنى ۋە بۇ مەقسىدىگە يېتىش ئۈچۈن ھەتتا ئۆزىنىڭ ئاساسى قانۇنىنى ۋە ئۆزى ئېلان قىلغان « مىللىي تېررىتورىيەلىك ئاپتونومىيە قانۇنى » نىمۇ دەپسەندە قىلىشتىنمۇ ئارتىنمايۋاتقانلىقىنى ئىسپاتلاپ تۇرماقتا. چۈنكى دىن ۋە مىللىي مائارىپ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مىللىي مەۋجۇتلۇقىنى ۋە مىللىي ئالاھىدىلىكلىرىنى ساقلاپ كېلىۋاتقان ئەڭ ئاساسلىق ئىككى ئامىلدىن ئىبارەت بولۇپ، بۇ ئامىللارنىڭ يوقۇلۇشى — ئۇيغۇر خەلقىنىڭ يوقۇلۇشى دېمەكتۇر.

ئۇيغۇر مىللىتى ئۈچۈن ناخشا ئېيتقان گېرمان خانىم

بىر يۇلتۇز ساقىدى،
چەكسىز بوشلۇققا شۇڭغۇپ.
بىر ۋەتەن — ئۇنىڭ ئىسمى
ئۇيغۇرىستان،
يوق بولماقتا...
خىتاي ئەجدىھاسىنىڭ
قارنىغا سۈمۈرۈلۈپ.

بىر غالجىر ئىت،
بىر بوۋاقنى يېمەكتە.
نەدە ئۇ ئىتنىڭ ئىگىسى؟
نەدە ئۇ بوۋاقنىڭ ئىگىسى؟
نەدە؟!
نەدە؟!
نەدە بۇ دۇنيانىڭ ئىگىسى؟!

مانا بۇ، زۇلۇم ئىچىدە جان تالىشىۋاتقان بىر مىللەتنىڭ غەزەپلىك ساداسى... ئۇيغۇر مىللىتى ئۈچۈن ناخشا ئېيتقان بىر گېرمان خانىمنىڭ ناخشا ساداسى... گېرمانىيەنىڭ داڭلىق ناخشىچىسى فېدىرىخ ھوف خانىمنىڭ جاراڭلىق ئاۋازى، بۈگۈنكى بۇ پائالىيەتكە قاتناشقان يۈزدىن ئارتۇق گېرمانلارنىڭ يۈرىكىنى تىترىتىۋەتتى، سەھنە ئېكرانىدا كۆرسىتىلىۋاتقان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ بۈگۈنكى پاجىئەلىك تەقدىرى تەسۋىرلەنگەن ئوبرازلىق سىزما رەسىملەر كۆرگەزمىگە قاتناشقۇچىلارنى تېخىمۇ ھاياجانلاندۇردى.

بۇ پائالىيەت 17-فېۋرال فېدىرىخ ھوف خانىمنىڭ خۇسۇسى ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن ميۇنخېن شەھىرىنىڭ « لايىم مەدەنىيەت مەركىزى » دە ئۆتكۈزۈلدى ۋە بۇ پائالىيەتتە يېڭىدىن تونۇلۇۋاتقان ئۇيغۇر رەسسام، داڭلىق شائىرە زەينۇرە ئەيسا خانىمنىڭ ئەسەرلىرى ئاساس قىلىنىپ، ئۇيغۇرىستان ۋە ئۇيغۇر مىللىتى ئەتراپلىق تونۇشتۇرۇلدى.

ئازاپلىق ناخشا ساداسىدىن زالنىڭ ئىچى ئېغىر سۈكۈتكە تولغانتى. فېدىرىخ خانىم بەزىدە يىغلايتى... بەزىدە ئاسمانغا قاراپ بىرنىمىلەرنى دەپ ئىلتىجا قىلاتتى. كۆرگۈچىلەرنىڭ بەزىلىرى ئاھ ئۇراتتى، بەزىلىرى يىغلايتى، ئېكراندا زەينۇرە خانىمنىڭ يېڭىدىن سىزىپ چىققان قوللىرىدا كەتمەن تۇتۇپ ئىشلەۋاتقان، تاغار كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقان ئۇيغۇر ئاياللىرى... مەشھۇر « مەدەنىيەتنى يوقۇتۇش زور ئىنقىلابى » دا دارغا ئېسىلغان « مەلىكە زىياۋدۇن » لار، « ئىككى تۈگمەن تېشى » ، « خىتاي ئەجدىھاسىنىڭ يەر شارىنى سۈمۈرۈشى » قاتارلىق رەسىملىرى كۆرگۈچىلەرنى ئالاھىدە جەلپ قىلغان ئىدى. فېدىرىخ خانىمنىڭ تەڭكەش قىلىنىپ ئېيتىلىۋاتقان يۇقۇرى ئاۋازلىق لېرىكىلىق ناخشىسى كىشىگە خۇددى بۇ دۇنيانى شەرقتىكى دېڭىزدىن باش كۆتەرگەن بىر قانخور ئەجدىھانىڭ يالماپ يۇتۇپ، ئاخىرى زامان بولۇۋاتقاندەك قورقۇنۇچلۇق بىر تىراگېدىيەنى نامايەن قىلاتتى.

مەزكۇر پائالىيەت ئىككى سائەتتىن ئارتۇق داۋاملاشتى.

— فېدىرىخ خانىم، سىز دۇنيادا ئۇيغۇر مىللىتى ئۈچۈن بىرىنچى بولۇپ ناخشا ئېيتقان گېرمان خانىمسىز، خەلقىمىز سىزنى ھەرگىز ئۇنۇتمايدۇ.

قوللىرىدا تۇتام-تۇتام گۈلدەستىلەرنى تۇتقان فېدىرىخ خانىم، ھاياجاندىنمىكىن ياكى... كۆز ياشلىرىنى بىزدىن يوشۇرالماي قالدى...

(ئۇيغۇر ئەزىزى تەييارلىدى)

قازاقىستان تۈرمىسىدىكى نوزۇگۇم تۇرسۇنمۇھەممەت قۇرۇلتاي رەھبەرلىرى تەرىپىدىن قۇتقۇزۇپ قېلىندى

ئۆز خەۋىرىمىز: بىرقانچە مەزگىلدىن بۇيان قازاقىستان تۈرمىسىدە قاماقلىق تۇرىۋاتقان نوزۇگۇم تۇرسۇنمۇھەممەت خانىم، « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » دائىمى كومىتېت ئەزالىرىدىن دىلبىرىم سامساقوۋا ۋە گۈلنۇر جالانوۋا خانىملارنىڭ تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى نەتىجىسىدە يېقىندا تۈرمىدىن چىقىپ ھۆرلۈككە ئېرىشتى.

كۆپچىلىككە مەلۇم بولغىنىدەك، ئۆتكەندە شەرقىي تۈركىستاندىن قېچىپ چىقىپ قازاقىستاندا ۋاقىتلىق پانالىنىپ تۇرىۋاتقان 4 نەپەر ئۇيغۇر مۇجاھىد قازاقىستان ساقچىلىرى تەرىپىدىن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن ئىدى. ۋەقەدىن كېيىن، بۇ 4 نەپەر ئۇيغۇر ياشنىڭ بىرىنىڭ خانىمى بولغان نوزۇگۇم تۇرسۇنمۇھەممەت خانىم قازاقىستان ساقچىلىرى تەرىپىدىن قولغا ئېلىنىپ تۈرمىگە تاشلانغان ئىدى. نوزۇگۇم تۇرسۇنمۇھەممەت خانىم قولغا ئېلىنغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئىككى نەپەر نارسىدە بالىسى يېتىم قالغان ۋە بۇ يېتىم بالىلارغا قۇرۇلتاي دائىمى كومىتېت ئەزالىرىدىن دىلبىرىم سامساقوۋا خانىم بىلەن گۈلنۇر جالانوۋا خانىملار ساھىپ چىقىپ بېقىۋالغان ئىدى. شۇندىن كېيىنمۇ بۇ ئىككى نەپەر قۇرۇلتاي رەھبىرى يۇقۇرى-تۆۋەن قاتراپ يۈرۈپ قازاقىستاننىڭ مۇناسىۋەتلىك تارماقلىرى بىلەن كۆپ قېتىم ئۇچرىشىپ، تۈرمىدە يېتىۋاتقان نوزۇگۇم تۇرسۇنمۇھەممەت خانىمنى قۇتقۇزۇپ قېلىش ئۈچۈن جىددى ھەرىكەتكە ئۆتكەن ئىدى. يېقىندا قازاقىستان پىرىزىدېنتى قازاقىستان بويىچە ئومومى كەچۈرۈم ئېلان قىلغاندا، قۇرۇلتاي رەھبەرلىرىنىڭ ئاكتىپ تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى نەتىجىسىدە نوزۇگۇم تۇرسۇنمۇھەممەت خانىممۇ كەچۈرۈم قىلىنغانلار قاتارىغا كىرگۈزۈلۈپ ھۆرلۈككە ئېرىشتى.

« 8-مارت » ئاياللار بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن يېقىندا « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى ئەنۋەرجان قىسقا بىر باياناتت ئېلان قىلىپ، نوزۇگۇم تۇرسۇنمۇھەممەت خانىمنىڭ ھۆرلۈككە ئېرىشكەنلىكىنى تەبرىكلەش بىلەن بىرگە، قۇرۇلتاي مەركىزى ئورگىنى نامىدىن قازاقىستاندىكى قۇرۇلتاي رەھبەرلىرى دىلبىرىم سامساقوۋا ۋە گۈلنۇر جالانوۋا خانىملارنىڭ ئالىجاناپ ھەرىكىتىگە ئالاھىدە تەشەككۈر ئېيتتى.

رەئىس ئەنۋەرجان باياناتنامىسىدا، پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان خانىم-قىزلىرىنىڭ بايرىمىنى قىزغىن مۇبارەكلەيدىغانلىقىنى بىلدۈردى ھەمدە شەرقىي تۈركىستان خانىم-قىزلىرىنى نوزۇگۇم، رىزۋانگۈل قاتارلىق قەھرىمانلىرىمىزنىڭ ۋە شۇنداقلا، ۋەتەندە خىتاي تۈرمىسىدە يېتىۋاتقان رابىيە قادىرغا ئوخشىغان قەيسەر خانىم-قىزلىرىمىزنىڭ كۈرەش روھىدىن ئۆگىنىپ، كېيىنكى ئەۋلادلىرىنىڭ بەخت-سائادىتى ۋە شەرقىي تۈركىستاننىڭ مىللىي مۇستەقىللىق كۈرىشى ئۈچۈن تېگىشلىك تۆھپە قوشۇشقا چاقىردى.

ھەرىكەتكە ئۆتكەن ئىدى. يېقىندا

گېزىتىمىزنىڭ ساھىبى قۇرۇلتاي نامىدىن:
ئەنۋەرجان
مەسئۇل مۇھەررىر:
پەرھات مۇھەممىدى
تەھرىرلەر: تۇرغۇنجان ئالاۋۇدۇن
ئۇيغۇر ئەزىزى
ئاسىيەم پىدا
كومپيۇتېرغا ئالغۇچى:
ئالىمجان مۇھەممەت

گېزىتنىڭ نازارەتچىلىرى:
ھاجى ياقۇپ ئانات (تۈركىيە)
ئابلىكىم باقى ئىلتەبىر (ئامېرىكا)
سىدىقھاجى رۇزى (ئامېرىكا)
ئەخمەت ئىگەمبەردى (ئاۋىستىرالىيە)
سىيىتجان قەيسەر (ئۆزبەكىستان)
توختاخۇن ئەركىن (سەئۇدى ئەرەبىستان)
ئەسقەرجان (گېرمانىيە)
قەھرىمان غوجامبەردى (قازاقىستان)
سابىت ئابدۇراخمان (قازاقىستان)

گېزىتىمىزدە ئېلان قىلىنغان ماقالىلارنىڭ مەۋقەسى ئاپتورلىرىمىزغا ئائىتتۇر، گېزىتىمىزگە ئەۋەتىلگەن ماقالىلار قايتۇرۇلمايدۇ، ۋەتەن ھەققىدىكى مۇھىم ئاخبارات-ئۇچۇرلارغا مۇۋاپىق ھەق بېرىلىدۇ.

يازدەم بېرىشنى خالىغان ۋەتەنداشلىرىمىز ئۈچۈن بانكا ھېساپ نومۇرىمىز:
Ostturkistanische
(Uighurischer)
National Kongress
Deutsche Bank
Konto Nr: 2009207
BLZ:70070024

ئادرېسىمىز:
Ostturkistanischer
(Uigurischer)
National Kongress
Landwehrstr. 17
80336 Munchen
Germany
Tel:
0049 89 55 86 99 86
178 35 25
Fax:
0049 89 55 86 99 87
178 35 25